

1880-81
A 5557

Anuare universitare *Nagyvárad.*

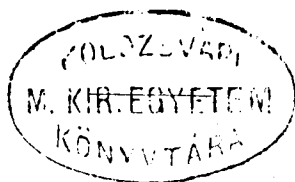
A

NAGYVÁRADI KIR. JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR

ALMANACHJA

18⁸⁰₁₈₁-RŐL.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI
AZ IGAZGATÓ.

HETEDIK ÉVFOLYAM.

— x —

NAGYVÁRAD.
1881.
Nyomatott Hügel Ottó könyvnyomdájában.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. Történelmi visszatekintés.

A nagyváradi kir. akadémia b. e. Mária Terézia által alapított 1780-ban. Eleintén ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akademián képviselve, de már 1788-ik évi június hó 17 én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővített.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szervezetetett, mindazáltal a jogvégzetek csak kivételesen bocsáttattak, még pedig 4 fél évi egyetemi cursus, utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli prémontrei főgymnasiumba, mint ennek 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874. évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamu teljes jog- és államtudományi karrá alakították át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karánál következő nyolcz tanszék van rendszeresítve, u. m. 1) a római jogra, 2) a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3) a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4) a magyar és osztrák magánjogra, 5) a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, 6) a statisztikára és magyar közigazgatási jogra, 7) a jogtörténetre és egyházi jogra, 8) a politikára, magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezen kívül a bánya és tételes nemzetközi jog, a bölcsészet, mivé-
lődestörténet és törvénszéki orvostan is adatnak elő.

II.

A jog- és államtudományi kar személyzete.

H. IGAZGATÓ.

Dr. Bozóky Alajos, képesített egyetemi magántanár, a római jog ny. r. tanára, az első alapvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, s a két államvizsgálati bizottságnak, Nagyvárad városa törvényhatósági és statisztikai bizottságának, valamint a m. jogászgyűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Apolló-utca, 16/714. sz. a.

NYILVÁNOS RENDES TANÁROK :

Dr. Kudelka Fózsef, h. ügyvéd, a jogbölcsezet és büntetőjognak ny. r. tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a második alapvizsgálati bizottságnak tagja. Olaszi, fürdő-utca, saját házában.

Dr. Sipos Árpád, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjognak ny. r. s a bányajognak tanára, az első alapvizsgálati s a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak, továbbá Nagyvárad városa törvényhatósági, valamint a m. jogászgyűlés állandó bizottságának tagja, Olaszi, Sz. János-utca, saját házában.

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és magyar pénzügyi törvényisme ny. r. s a tételes nemzetközi jognak tanára, a II. alapvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, az I. alap és az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak tagja, akadémiai könyvtárnok, Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. Személy Kálmán, képesített egyetemi magántanár, a statistika s a magyar közigazgatási jognak ny. r. tanára, a művelődéstörténet előadására följogosított tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke s a II. alapvizsgálati bizottságnak tagja, Nagyvárad város községi iskolaszékének jegyzője és statisztikai bizottságának tagja, uri-utca, 3. sz. a.

Dr. Nagy Ferencz, képesített egyetemi magántanár, a törvénykezési eljárás, a váltó és kereskedelmi jognak ny. r. tanára, az első alap- és a jogtudományi államvizsgálati bizottságoknak, a magyar jogászgyűlés állandó bizottságának, a párisi „Société de législation comparée” magyarországi levelező tagja, Ujváros, kispiaicz Mihelfi-ház.

Rosencki dr. báró Roszner Ervin, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, az első

alap- s az államtudományi államvizsgálati bizottságok, a magyar főrendiház és Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja, Apolló-utca, 21. sz. a.

HELYETTES TANÁR :

Dr. Nagy Ernő, az encyclopaedia, magyar közjog és politika h. tanára, a II. alap- s az államtudományi államvizsgálati bizottságok tagja, a párisi „Société de l'Enseignement supérieur“ rendes, a „Société internationale des Etudes pratique d'Economie sociale“ levelező tagja, a kar jegyzője, Apáczka utca, Csathó-ház.

MAGÁNTANÁROK :

Dr. Nemes Imre, a bölcsészettől képesített egyetemi magántanár és főreáltanodai r. tanár, Ujváros, N.-Körös-utca 540. sz. a.

Dr. Hoványi Ferencz, orvostudor, Biharmegye t. és a nagyváradai hévvizek fürdőorvosa, a törvényszéki orvostan magántanára, Olaszi, hidegser utca, a keleti vasut hidja mellett.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

HITSZONOK :

Dr. Karsch Lollion I. sz. áldozár, theologiai tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja.

KÖNYVTÁRNOK :

Dr. Molnár Imre, (lsd. fent.)

PEDELLUS :

K o r n I. a j o s, az akadémiai épületben.

SZOLGA :

S z ő l l ő s y K á l m á n.

III. V i z s g á l a t i b i z o t t s á g o k.

I. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. Bozóky Alajos, tagjai: Dr. Sipos Arpád, Dr. Molnár Imre, Dr. Nagy Ferencz, Dr. br. Rösner Ervin.

II. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. Molnár Imre, tagjai: Dr. Kudelka József, Dr. Személy Kálmán, Dr. Nagy Ernő.

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. Személy Kálmán, beltágjai: Dr. Bozóky Alajos, Dr. Molnár Imre, Dr. br. Roszner Ervin, Dr. Nagy Ernő.

Kültágjai:

Andersen Károly, k. adófelügyelői titkár.
Andrássy János, theologiai tanár,
Beóthy Andor, Biharmegye alispánja.
Darvassy Endre, kir. adófelügyelő,
Dobozy Miklós, megyei főjegyző,
Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár,
Salferencz, Nagyvárad város polgármestere,
Szücs János, m. k. illetékhivatali főnök,
Tóth Dezső, megyei főügyész.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság.

Elnöke: Dr. Kudelka József, beltágjai: Dr. Bozóky Alajos, Dr. Sipos Árpád, Dr. Nagy Ferencz.

Kültágjai:

Dr. Berkovics Ferencz, h. ügyvéd,
Bölonyi Ödön, h. ügyvéd.
Csathó Ferencz, h. ügyvéd.
Gedeon Ferencz, h. ügyvéd.
Gyöngyössy Lajos, k. tszéki bíró,
Hajdu Ferencz, k. tszéki bíró,
Nesztor János, k. tszéki bíró.
Ritoók Zsigmond, h. ügyvéd,
Sável Kálmán, k. tszéki bíró,
Tóth Dezső, megyei főügyész.

IV. Az 18⁸⁰_{ei.} tanév.

Az idei tanév 1880. évi szeptember elején nyitott meg, a szokott ünnepélyes módon pedig szeptember 16-ik napján.

Reggeli 9 órakor ft. Dr. Karsch Lollion, akadémiai hit-szónok ur, a premontrei templomban előre bocsátott „Veni Sancte“ után énekes nagy misét mondott, melyen ezuttal a tanári karos a joghallgató ifjuságon kívül nagyságos Stau-

dingér Benedek, vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumi osztálytanácsos ur is jelen volt, a ki az akadémiai épületen szükségessé vált nagyobb javítások elrendelése s a mult évben eszközöltek fölülvizsgálása végett, mint miniszteri kiküldött, épen Nagyváradon időzött.

Ezután a tanári kar a joghallgató ifjúsággal együtt a díszterembe vonult, hol dr. Bozóky Alajos h. igazgató a következő megnyitó beszédet mondotta :

Mélyen tisztelt tanári kar !

Szeretett akadémiai ifjúság !

A mindenható Isten jóvoltából van szerencsém a mélyen tisztelt tanári kart s Önöket, mint a nagyváradai kir. jog- és államtudományi kar polgárait e helyen üdvözölni.

Pihent erővel hozzá akarunk látni ismét azon szellemi munkához, mely bennünket a tudomány eme csarnokaiban együvé hozott.

Egy új tanév kezdete nagy jelentőségű momentum, mintegy új állomás a tanári kar és az Önök pályafutásában, illő tehát, hogy ilyenkor kissé számot vessünk erőinkkel, tisztába igyekszünk jönni feladatunkkal és a lehető legjobb szándékokkal vétezzük fel egyéni akaratunkat. S hogy ezen fontos pillanat mentül maradandóbban bevéssük Önök kedélyébe, némi ünnepélyességgel szoktuk mindig az új tanévet megkezdeni.

A jogi pálya, melyre Önök magukat szentelték, egyike a legfontosabb életpályáknak, mert az állami életnek igen számos szálaival a legszorosabb összeköttetésben áll. Nem vélek tulozni, midőn azt állítom, hogy egy derék jogászkar nélkül az anyagi jólét emelkedése s a szellemi művelődés, melyre minden állam mint főcélpontjára törekszik, nem is képzelhető, sőt minden államnak első sorban azon kell lennie, hogy a „jog-állam“ dicséretes elnevezését kiérdemelje, mert hiába kérkednék bármely állam a legkitünőbb szellemi tehetségekkel, az egész emberiségre kiható legfontosabb ipari találmányokkal, a legimponálóbb gazdagsággal és anyagi erővel, ha annak határain belől sem az élet, sem a szabadság, sem a vagyon, sem a becsület, tehát az embernek legfőbb földi javai nélkülöznék a szükséges oltalmat, s a jog és igazság ismeretlen fogalmak lennének. A jog és igazság elveinek és szabályainak kifürkészése és beható tanulmányozása pedig, valamint azoknak a folyton fejlődő életviszonyokra való alkalmazása és biztosítása képezi a jogászok életfeladatát, mely a milyen szép és magasztos, ép oly nehéz és felelősségterhes, miért egykori lelkiismeretes betöltése a legkomlyabb előkészülettől van föltételezve. Ezen előkészület, a

szükséges alapismeretek megszerzése szempontjából léptek be Önök is tanintézetünkbe, mely a nagyméltóságú vallás és közoktatási m. kir. ministerium bölcs intézkedései folytán ama szerencsés helyzetben van, hogy Önöket mind azon tudományokra taníthatja, melyek a sikeres előmenetelükhöz megkívánható qualificatio megszerzésére elkerülhetlenül szükségesek.

A tekintetes tanári kar — erről teljesen meg vagyok győződve, — minden lehető el fog követni, hogy megismeresse Önöket a tudomány mai színvonalával s hogy ezen intézetben oly tudományos alapot nyerjenek, melyre, ha majdan önmagukra lesznek hagyatva, bizton tovább építhessenek, de mindjárt most meg kell jegyezmem, hogy a mélyen tisztelt tanár urak fáradozásait csakis akkor fogja siker koronázni, ha Önök is lankadatlan szorgalommal és kitartással látogatják az előadásokat, komolyan fognak a tanuláshoz és nem fecsérlik el könnyelműen a soha többé vissza nem térő drága időt, mely kiműveltetésükre van rendelve. Viseltesse nek bizalommal tanáraik iránt s tapasztalni fogják, hogy ama közvetlenség tanár és tanítvány között, melynek jótékony befolyása a tanítás és tanulás eredményére általánosan el van ismerve, a nagyváradi kir. jogakademián is föltalálható; csak fel kell azt használniok. Higyjék el nekem, hogy tanáraik a legszivesebben veszik Önöktől, ha fölvilágosítás-, vagy jó tanácsért hozzájuk fordulnak, s a legkészségesebben fogják Önöknek a szükséges utmutatást megadni, mely a tanítással együtt elő fogja mozdítani boldogulásukat

De ragadjanak meg ezenkívül minden egyéb alkalmat ismereteik gyarapítására, látkörük szélesbitésére, használják föl különösen a rendelkezésükre álló akademiái könyvtárt s az Önök kebelében évenként megalakulni szokott önképző-kört. Hiszen nem mondhatja soha senki magáról azt, hogy ő már eleget tud, hanem ellenkezőleg az egész életen át kell tanulnunk, az iskola, nevezzük azt akár akademiának akár egyetemnek, csak az alapot adja meg, de az kétségtelen, hogy mentül több ismeretet iparkodik az ifju a tanulásra szánt éveiben magának megszerezni, annál könnyebben szállhat majd szembe a reá várakozó nehéz életfeladatokkal és viszontagságokkal. A ki nem gyűjt, az tékozol, eltékozolja a drága időt, s a midőn komolyan gyűjteni akarna, nincs többé reá sem ideje, sem alkalma. Hány elzüllött ember van a világon, a ki egyes-egyedül fiatalkori könnyelműségének tulajdoníthatja balsorsát! Az ilyen félművelt egyénekből szoktak azután kikerülni amaz elégedetlenek, kik csak a létező társadalmi rend felforgatásától remélik még sorsuk jobbrafordultát. Ha csak valamire való igazság rejlik ama közmondásban, hogy kiki a maga szerencsésjének kovácsa, úgy leginkább a tanuló ifjuságra kell azt alkalmazni; most, erő-

teljes, vidám ifju korokban üssék a vasat, a míg meleg! Mutassák meg különösen Önök, uraim! hogy a nagyváradi jogakademián is lehet alapos kiképeztetést szerezni.

Az akademia irányábani viszonyukból folyó magoktatásának szabályait e helyen nem akarom bővebben fejtegetni, már csak azért sem, mert ugy is benfoglaltatnak ezen intézetbe történt belépésök alkalmával átvett szabályzatban. Elvárom, élénken óhajtom, sőt bizton remélem, hogy Önök ezen codexhez mindenben szorosán alkalmazkodnak, soha panaszra okot nem szolgáltatnak, legkevésbé pedig az akademiai hatóságot arra kényszerítsék, miszerint bárki ellen is Önök közül a fegyelmi határozatok szerint kelljen eljárnia.

De ne csak az akademia falain belül tanusítsanak ilendő magaviseletet ugy az akademiai hatóság és a tekintetes tanári kar, mint egymás irányában, hanem az intézetben kívül is igyekezzenek, uraim, mindig a jó erkölcsök s a társadalmi illem szabályait szem előtt tartani. Ne térjenek le soha egy hajszálnyit sem a becsület ösvényéről s adják meg mindenkinek az őt megillető tiszteletet, mert csak ugy van joguk hasonlót követelni másoktól is. Most abban a korban állanak Önök, a melyben a férfi jellem meg szokott szilárdulni, legnagyobb részt Önöktől függ, hogy ezen lélektani processus Önökre nézve mentül előnyösebben végbe menjen. Szokjanak már most hozzá ama gondolathoz, miszerint a becsület az embernek legdrágább kincse, melyet nem tud eléggé féltékenyen megőrizni, mert igazi becsület nélkül az emberi társadalom nem létezhetik. De midőn a becsület megőrzésének erkölcsi kötelességét hangsúlyozom, korántsem szándékozom az ez idő szerint fájdalom hazánkban is annyira lábra kapott párbajdüh mentségére vagy szépítésére csak egy árva szó is fölemlíteni, mert hiszen társadalmi életünk ezen szomorú kinövését menteni soha, szépítgetni pedig alig lehet. Meg akarom azonban ragadni az alkalmat arra, hogy Önöket ünnepélyesen kérjem, miszerint saját kebelökből egy becsület-bírószágot válasszanak, melynek határozataiba minden nagyváradi joghallgató köteles legyen belenyugodni, ha esetleg az egymással kölcsönös érintkezés közben apróbb félreértések merülnének föl, vagy valóságos becsületsértések követetnének el. Ez ugyan vajmi csekélynek látszó eszköz, de igénytelen nézetem szerint az egyedüli helyes ut a sértett becsület helyreállítására, mit semmiféle fegyveres elégtételről, melynél anynyi véletlen esély szokott közbejönni, épen séggel nem lehet mondani. Bármely társadalmi elöitélettel fölötte nehéz szembeszállani, de ha egyszer a józan ész valamely elöitélet fölött pálczát tört, akkor kötelességünk annak kiirtásához fogni, nem törődve amaz elöitéletnek még folyvást hódoló tömeg ellenkező veleményével. Mainap szá-

nandó mosolylyal olvassuk a boszorkánypereket, melyek századokon át bélyegezték meg a társadalmat; hassunk oda, hogy mielőbb bekövetkezzék amaz idő, midőn a korunkban még annyira virágzó párbajmania olvasása is szánandó mosolyt csaljon az emberek ajkaira. Tudtommal egyik hazai testvérakademián már évek óta nem egy párbajt sikerült az általam javasolt módon meggátolni.

Egy jóakaratu figyelmeztetést kívánok még arra nézve kockáztatni, hogy Önöket komolyan intsem, miszerint a politikai pártküzdelmektől távol tartsák magukat. Eljön majd azon idő is, még pedig elég gyorsan, midőn Önök is fogják a politikai jogok gyakorlásának hasznát élvezni, itt-ott hátrányait érezni, akkor lesz majd elég alkalmuk a létező kormányrendszer s egyik másik állami intézmény fölött helyeslő vagy kárhóztató ítéletet mondani, s véleményöknek a társadalomban elfoglalt állásukhoz képest kisebb nagyobb nyomtatékot adni, most azonban a tanulás legyen a fő és legfőbb gondjuk, hogy ítélőtehetségüket mentül jobban élesítsék s midőn majd saját eszökre kell támaszkodniok, teljesen önállólag gondolkozhassanak. Ugyis Önöké a jövő, gyűjtsenek tehát mentül több erőt és ismeretet, hogy természetes osztályrészöket majd a lehető leghasznosabban élvezhessék.

De azért már most igyekezzenek ápolni a hazaszeretetet, a legmagasabb trón iránti törhetlen hűséget és ragaszkodást, az alkotmány s a törvények iránti tiszteletet és engedelmességet, mely tulajdonok állami életünknek legnélkülözhetetlenebb alap-oszlopait képezik.

Végre, a mit tán legelőbb kellett volna tennem, inteni akarom Önöket arra is, hogy ne feledkezzenek még vallásbeli kötelmeikről sem. Egy régi hagyomány azt tartja ugyan, hogy a jó jurista roszt keresztény, de ne képzeljék azt, hogy akármféle tudós emberre nézve szégyen volna vallásosnak lenni, vagy hogy a vallásosság az ő tudományos hírnevét csökkentené, vagy hogy a vallás nélkül is becsületes és erkölcsös lehet. Halhatatlan Eötvösünk, kinek mély tudományát bizonyára senki sem merné kétségbe vonni, többek között így nyilatkozik a vallásról: „Minden emberi bölcsesség legfeljebb oda vezet, hogy az ész kedélyünk felett teljes uralmat gyakoroljon, de a vallás az észhez és kedélyünkhöz egyaránt szólván, e kettőt harmoniába hozza. Ezért a vallás tökéletesen pótolhatja a philosophiát, de a philosophia soha sem pótolhatja a vallást.“*) Az emberi erények csak vallásos kedélyben fejlődhetnek igazi erényekké, a vallás tartja vissza az embert a botlásoktól s nyujt neki reményt és vigasz-

*) Gondolatok. Második kiadás. Budapest, 1874, a 9. s következő lapon.

talást a keserű megpróbáltatások közepette, a melyeknek ugyszólván mindnyájan ki vagyunk téve.

Es ezzel az 188°/₁. tanévet megnyitottnak nyilvánítom.

Ezen megnyitó beszéd után dr. Személy Kálmán jozta-nár ur lépett a szószékre s a következő szakszerű értekezést tartá :

A természeti tényezők befolyása az emberi társadalomra.

Mióta a statisztikát nem pusztán adminisztratív czélok-ból, hanem mint tudományt művelik és egyöntetű rendszeres tömegészleleteket tesznek az emberi viszonyok minden körében : az így egybegyűlt adatok, a nagy számok és különösen a viszonzyszámok összevágása az emberi cselekmények oly bámulatos szabályszerűségét tüntetik fel, hogy mindinkább kétségtelenné válik azon előbb alig sejtett igazság, hogy nem a véletlenség és nem a praedestinatio, hanem az emberi szabad akaratnak is kellő tért engedő magasabb törvények szabályozzák az emberi eseményeket, képezik a magasabb erkölcsi világrendet. S nem is abban rejlik a statisztika tudományának eddig kivívott fényes érdeme, hogy ezen törvények némelyikét már fölfödözte és kifejtette, hanem abban, hogy biztos alapot nyújtott azon tudatnak, miszerint általában ily törvények léteznek, abban, hogy működésével megmutatta az utat, melyen haladva ama törvények ismeretére juthatunk, s hogy eddigi eredményeivel azon meggyőződést kelti, hogy szorgalmas művelése, az adatgyűjtés és földolgozás módszereinek tökélyesbülése folytán e törvényeket mind föl fogják fődözni és szerves összefüggésök egész teljében fölfogva az emberi-ség közjává fordítani.

Másrészt az egyetemes tudomány, különösen a természettan és ennek körében a természettani földrajz, az élettan és vegytan haladásával kétségtelenné válik, hogy a természeti törvények és az emberi cselekményeket szabályozó törvények közt szoros kapcsolat és élénk viszonzhatás áll fenn, s hogy az ember egészen megfelelőleg érzék szellemi természetének, mindkét befolyásnak hódol.

Az okilagosság nagy törvénye. — mely szerint minden jelenség okozat és ok egyszermind — sehol oly nagyszerű világossággal nem tárul szemeink elé, mint ezen összefüggés vizsgálatánál. A mondottakat következőleg foglalhatjuk össze : az emberi események magasabb törvények szerint alakulnak, ezen ethikai törvényekre hatnak a természeti törvények. Vagy röviden : az ember és ennek

szerves összessége a társadalom, a természet befolyása alatt áll.

Csak ezen alapigazság szemelőtt tartása mellett vagyunk képesek az állami és társadalmi élet tüneményeit, azok oklagos összefüggését megérteni és azért csak ezen alapigazság fölkarolásával és általánosításával fog az állam- és társadalom tudományok sikert ígérő intensivebb művelése bekövetkezhetni. Ugyanazért örvendetes jelenség, hogy az újabb államtudományi irodalomban az említettem alapigazság mind nagyobb alkalmazást nyer. Mig az ókorban egyes kiváló gondolkodók (Aristoteles, Herodot.) csak érintőleg adtak kifejezést egyes természeti tényezők hatása iránti inkább sejtelemszerű tudatuknak, s mig e tudat későbbben is egész a legújabb korig csak szórványosan nyilvánult (Bodin: de republica. Montesquieu: A törvények szelleme 14—18-ik könyv) addig napjainkban a természeti tényezőknek az emberi társadalomra gyakorolt egyenkénti és együttes mérhetlen hatása, az anyagi és erkölcsi világrend szoros kapcsolata te kintetében mi kétség sem forog fenn, s consequentiáinak állam- és társadalomtudományi kérdésekre való alkalmazása mind általánosabbá válik. A kérdésnek az állam és társadalomtudomány terére való ezen átvitelét előbb a bölcészek kísérlették meg (Comte Auguste, System de philosophie positif), majd maguk a természettudósok (Jäger: Genetische Studie über die moderne Gesellschaft, a Darwinismus alapján Cotta: Geologie der Gegenwart. XV. fejt. Ritter: die Erdkunde sat.), és az újabb iskolabeli művelődés történészek (Buckle: Anglia művelődésének története II. fejt. Draper, Hellwald, Caspari, Henne Am Rhin, Edgar Quinet, Huxley, Lubbock, sat.) szolgáltattak becses adalékokat és törekedtek e tételnek az állam és társadalomtudományok körébeni hasznosítását közvetíteni, mig végre Quetelet (Sur l'homme sat.) Roscher (System d. Volksw. I. 47—59.) lap. Stein Lőrincz (Verwaltungslehre I. 337. lap.) Gerstner (Staatsverwaltung VII.) Schäffle (Zeitsthift f. d. gesamt. Staats. 1876. 1879. 1880. évf.) ez irányu figyelmeztetései és munkái után e kérdés az állam és társadalomtudományi disciplinákban végleg meghonosodottnak tekinthető.

Nem lehet czélom e kérdés irodalmát kimerítően méltatni vagy a felvett sokoldalú tétel minden részleteit egy rövid előadás keretében kimeríteni. Egyedül arra törekszem, hogy fontos tételünkre irányozzam figyelmeiket, iránta érdeklődést keltsek, s ez által önököt a kérdés részletesebb tanulmányozására serkentsem.

* * *

Habár tagadhatlan, hogy az emberiség ismereteinek bővültével, eszközeinek tökélyesbülésével sok esetben sikerrel

vív meg a természet erejével, s habár kétségtelen hivatása az emberiségnek folytonos haladás által magát mindinkább emancipálni az elemek befolyása alul és a »természet ura« fényes czímet kiérdemelni: mégis dönthetetlen igazság marad, hogy a természet mindenkor gyakorolt és gyakorol befolyást az emberiségre, s míg az ember ember marad, nem is fogja magát soha teljesen kivonhatni ezen befolyás alul és életmódjában, erkölcsében, politikai és socialis intézményeiben, vallásában, s művészetében, sőt kétségtelenül szabad akaratja kifolyásának tartott cselekményeiben is önkénytelenül hódol az őt környező természet — sokszor észrevétlenül — de mindig hathatósan működő befolyásának. Igaz, hogy a tudomány jelen állása nem engedi ezen befolyást minden consequentiájában ismernünk, de igenis engedi a nagy igazságot fölfogni és megérteni és nem szabad soha sem felednünk, hogy sok kivétel mellett is megállhat a szabály, helyes lehet az elmélet.

Azon természeti tényezők között, melyek a legközvetlenebb módon gyakorolják érintett befolyásukat, főleg a talaj, ennek minősége és alakulata, az égalj, ezekkel kapcsolatosan a táplálék, és a szorosabb értelemben vett természeti tényezők szerepelnek. Felvett tételünk megvilágítása végett vizsgáljuk meg közelebbről ezen tényezők hatását.

A talaj a társadalom alapja, működési tere és mint ilyen igen határozó befolyást gyakorol alakulatára. De minthogy államon kívüli társadalom csak abstract fogalom, azért fejtegetésünkben mindenütt az államot tartjuk szem előtt, állitmányaink tárgyilagos mérveül az államot vesszük. S itt azonnal szembe ötlük a talaj fontossága. Alkalmas talaj az állam egyik főfeltétele, alapereje, nélküle állam nem is keletkezhetik. Évekig barangoltak a vándor törzsek Ázsia sivatagjain, a nélkül, hogy államot alakíthattak volna, mert hiányzott az alkalmas talaj. Másrészt ismerünk területeket, melyek hajdan termékenyek lévén virágzó államok bölcsői voltak, de melyeknek termékenysége akár elemi csapások akár a káros rablógazdaság folytán kimerülvén, államtényezői alkalmatosságukat elveszték, s a rajtuk álló virágzó államok eltűntek. Most csak szomorú rommaradványok hirdetik a hajdanában pezsgő élet letűnt nagyságát. Euphrat és Tigris köze, Babilon és Ninive környéke, hol azelőtt a természet tultengő pompában díszelgett, most népetlen sivatag s Semiramis bájkertjei helyén bogáncs és koró terem csak! Kétségtelen a természetnek ez iránybani hatása. Erejével teremthet és megsemmisíthet országokat. A corallok milliói talapatot raknak, a szél termő földet hord reá, a madár magot vet bele és idővel a társadalom felvételére alkalmas talaj támad. Másrészt hegyek helyébe völgyeket varázsol, né-

pes szigeteket elmerít, egész országokat tengerrel borít el. A geológok és paleontológok kutatásaiból tudjuk, hogy Madagaskar és Ceylon közt egy nagy földterület létezett, Lemuria, az ember állítólagos őshazája; Európa és Amerika között pedig egy 550,000 □ mfdnyi hatodik világrész terület el »Atlantis«. Most helyén az atlanti oczean hullámai háborognak! Mily tehetetlen az ember a természet ily hatalmával szemben!

De nem csak az államok keletkezésére gyakorol befolyást a talaj, hanem különösen karöltve az éghajlattal az államforma alakulására is. Az egyenlítőhöz közel fekvő, bő termő talajjal, elpuhító égaljjal bíró országokban és a keleti monoton sík folyamvidékeken a despotismus, autocratia és theocratia az uralkodó államformák. A sarkokhoz közel fekvő vidékeken, a dermedtő hideg, a gyakran beálló és hosszantartó sötétség gyakori munkamegszakítást, ezzel rendetlen életmódot s a vele járó dologtalanságot szülvén, csaknem ugyanazon alakulatot látjuk államformák tekintetében, mint délen. Ellenben oly országokban, hol az égalj mérsékeltisége mellett, a talaj termő erejének kifejtésére folytonos munka kívántatik, leghelyesebb arányban oszlanak meg a javak, minélfogva könnyebben és nagyobb körökben terjed el a műveltség, ezen első és fő feltétele a szabadságnak. Azért látjuk leginkább a mérsékelt égöv alatt képviselve a köztársasági és alkotmányos monarchiai államformákat. Nem a véletlenség, hanem hatalmasan működő okilagosság következménye, hogy az északi szélesség 36-ik fokától délre soha sem volt és ha Liberia néger államtól, — mely csak névleg köztársaság, s a szabálytól kivételt nem állapíthat meg, — eltekintünk, napjainkban sincs állam, mely szabadabb alkotmány formák szerint lenne szervezve. (L. Hellwald, Culturgenhichte 242. lap.)

A talajjal és égaljjal a legszorosabb összefüggésben áll a táplálék, az emberi javak ezen legszükségesebbje, mely a természet befolyásának egyik leghathatósabb közvetítő közege. Az itt működő okilagosságról a chemia és physiologia nyújt felvilágosítást. Liebig szerint u. i. (Chemische Briefe) a tápszerek két fő csoportba oszthatók: légenyirtalmuakra és légenytelenekre. Ezen két nemű anyagokkal érjük el a táplálkozás két fő célját t. i. 1-ször az állati meleg fentartását (36—37° C.), 2-szor a sejtszövet veszteségeinek pótlását. Az előbbi cél a légenytelen anyagokkal érjük el, melyeknek szénenyje egyesül a tüdőnkkel behelt levegő élenyével, mi égés által történvén, hőt fejt ki s adja testünknek a szükséges meleget. A táplálkozás másik célját t. i. az organismus hiányainak pótlását a légenyirtalmu tápszerek eszközlik, mert a légeny oly kevésbé rokon az élenyvel, hogy nemcsak maga nem egyesül az élenyvel, hanem még a vele

égyesült testeket is akadályozza az elénynyeli egyesülésben, minélfogva a légenyirtartalmu tápszerek nem égnek el és alkalmasakká lesznek az organismus hiányait pótolni.

Összefüggésbe hozva már most a tápszerek ezen tulajdonságát az égaljial és talajjal, világos, hogy a hideg északon több állati melegre, tehát több légenyirtelen tápszerre lesz szükség, ellenben a meleg délen kevesebb hőfejlés kívántatván, inkább a légenyirtartalmu tápanyag lesz tulnyomó. És csakugyan azt tapasztaljuk, hogy az északi vidékek lakói, — egészen a természet kívánalmái szerint — roppant mennyiségű hust, zsiradékot, szeszes italokat (légenyirtelen tápszereket) fogyasztarak; a déliek ellenben inkább növényi (légenyirtartalmu) tápszerekkel élnek. Ha már most meggondoljuk, hogy az állati tápanyag megszerzése mindig fáradság és erőmegfeszítésbe kerül, megmagyarázhatjuk egyrészt ezen tápszerek magasabb árát, másrészt az ezzel élő nemzetek nagyobb erélyét és bátorságát. Ellenben a növényi táp mintegy ingyen ajándéka a természetnek, vagy legalább kevesebbe kerül előállítás, s azért olcsóbb; mindenesetre pedig békés foglalkozás eredménye, s azért a növényi táppal élő nemzetek kevésbé erélyesek szoktak lenni. Itt látjuk a természetnek közvetve a tápanyag általi befolyását a népjellegre.

Még fontosabb ennél a tápszer hatása a népeselemre mozaikra és a javak megosztására. Azon országokban, hol növényi, tehát olcsóbb tápszerekkel élnek az emberek, az összekelések sokkal nagyobb számban fognak előfordulni, mint a hideg északon, a hol a nép a drága légenyirtelen tápszereket kénytelen használni. Ez magyarázó oka annak is, miért honosodott meg a többnejűség intézménye az egyenlítőhöz közel fekvő országokban. Az összekelések számától függ a születések száma, miből következik, hogy rendes viszonyok közt a népesség délen sokkal gyorsabban növekszik, mint északon.

Az előbbiekkal összefüggésben van a halandósági viszony, melyre azonban közvetlenül is nagy befolyást gyakorol a táplálék, melynek egészséges vagy egészségtelen volta, bősége vagy hiánya és a halálozási szám csökkenése vagy emelkedése közt a legszorosabb okilagosság áll fenn. Feltűnő bizonyítékot szolgáltatnak erre a rosztermesű évek halálozási adatai. Könnyű volna kimutatni, mint emelkedik a halálozási szám fokozatosan az élelmi szerek árával. Ez érdekes részletezéstől azonban ezuttal el kell tekintenünk. Csak egy példát hozok fel. Mig Párizsnek rendes viszonyok közt hetenkint 1100—1200 halottja van, addig a legutóbbi ostrom tartama alatt aránylag a tápszerek fogyásával e szám fokozatosan emelkedett, úgy, hogy az ostrom utolsó hetében 4451 halottja volt Párizsnek, tehát 3351-gyel több, mint ren-

desen. (A tápszér hatásáról I. Oesterlen »Der Mensch u. seine physische Erhaltung« és Engel: Die Lage der arbeitenden Klassen in England.)

Ezeket szem előtt tartva uegérthetjük azon statisztikai törvényt, mely szerint »a házasságok maximuma a gabna árak minimumával jár« és hogy »a házasságok, születések és halálozások száma délről északra és keletről nyugatra mindinkább fogy.«

A népesedési mozgalommal szoros kapcsolatban áll a munkabérek alakulása és evvel a javak megoszlása. Ott, hol a nemzeti táplálék olcsó, a munkás kezek szaporodni fognak, mert Ricardo szerint „mísem bizonyosabb, mint az, hogy a munkások száma szoros viszonyban áll azon eszközökkel, melyek létüket biztosítják.“ Sok munkás létében pedig — a kereslet és kínálat közti viszonynál fogva — a munkabér természetesen alászáll, ellenkező esetben pedig emelkedik Ugyanazért az egyenlítőhöz közel fekvő országokban, a hol a tápszerek minőségüknél fogva olcsók, állandó törekvést látunk a munkabérek lenyomására, a sarkokhoz közelebbi országokban pedig, hol a tápszerek drágák, a munkabér emelésére. A munka ára pedig a javak megoszlásának módját határozza meg. Minél magasabb a munkabér, az anyagi és velök kapcsolatban a szellemi javak annál nagyobb körben és annál egyenletesebben oszlanak meg. Ellenben minél több a munkás, a munkaadóknak annál inkább hatalmukban áll a munkabért lenyomni, minél fogva a munkások mind nagyobb függési viszonyba jönnek, mindinkább elszegényednek, sülyednek, s nem ritkán rabszolgaság lesz osztályrészök. Látjuk ennek igazságát mindazon országokban, hol a talaj és égalj a nemzeti táplálék túlbő előállítását szerfelett megkönnyíti. Ily módon támadtak Indiában a sudrák, ezen a rabszolgaság legnyomasztóbb nemében sinylődő néposztály, szemben a hatalmas papi kaszttal. Ez után jöttek létre Egyiptomban az uralkodó kaszttok szemben a szolgáló kaszttokkal, a rabszolgaságtól nem igen különböző helyzettel, miről a pyramisok tanuskodnak, melyekre vonatkozólag helyesen jegyzi meg Buckle „hogy ily építmények létesíthetessenek, az uralkodóknak zsarnokoknak, az alattvalóknak rabszolgáknak kellett lenniök.“ Végre ily fejlődést látunk a tengeren túl Peruban, hol hasonló előfeltételek mellett, oly nevetséges rabszolgaság uralkodott, hogy a nép egész életmódja, ruházata, táplálkozása, mulatsága sat. részletesen volt szabályozva.

Mínthogy pedig a javak egyenlőbb vagy egyenlőtlenebb megoszlása, a politikai és társadalmi befolyásnak is egyenletesebb vagy egyenlőtlenebb megoszlását vonja maga

után, kitűnik, hogy a néposztályok közti viszony is végelemzésben természeti tényezőktől függ.

Ha végül tekintetbe vesszük az újabb physiologusoknak (Vogt, Wagner, Weisbach sat.) az ember agyviszonyaira vonatkozó kutatásait, melyekből kitűnik, mily óriási befolyással van a taplálék az agyra, mint a gondolkozás székhelyére (Sans phosphore point de pensè! mondják a francia philologok) akkor legkisebb kétsegünk sem maradhat a tapláléknak nagy társadalmi hatása tekintetében s nem fog paradoxonnak iöltünni Nagy Frigyes a kir. philosophus mondása: „Alle Cultur geht vom Magen aus“, megértjük a mély igazságot, mely Feuerbach Lajos szójátékában rejlik: „Der Mensch ist, was er ist“, s igazat adunk Napoleon mondásának: „C'est le ventre qui fait les révolutions.“

Szenteljünk már még néhány perczet a szorosabb értelemben vett természeti tüneményeknek. Ezeknek nagy kulturai és socialis hatása azon befolyásban rejlik, melyet a képzeletre és ez által valamely nép egész gondolkozasmódjára gyakorolnak. Nincs kétség, hogy egészséges elmeállapotban az értelem és képzelem karöltve járnak, egymást kölcsönösen támogatják. De mihelyt ez egyensúly barmi okból fölbomlik, zavar áll be, mely nem ritkán vezetes következményeket von maga után. Mily érdekes s mily tanulságos volna azon causalis nexust ismernünk, mely valamely egyén gondolkozasmódja, egész lénye és azon viszonyok, mint okok közt letezik, melyek behatása alatt lett azzá, a mi! Ha ily okok általánosak és állandóan hatók, egész népekre gyakorolják befolyásukat és ennek gondolkozasmódját határozzák meg. Ily állandóan ható okoknak tekinthetők a szorosabb értelemben vett természeti tényezők, mint magas hegyek, vulkanikus kitörések, földrengések, nagy menydörges, viamási, terjedt sivatag vagy tenger, sat. szoval minden oly tünemény, mely általános csouálatot, félelmet kelt, mely a bizonytalanság érzetével tölti el az emberi keblét; mely imponans nagyszerűsége által képes az emberben saját korlátoitsága érzetet fölkeltetni, a vele szemben oly hatályosan működő erők, egy fölötte álló, megfoghatatlan, megmagyarázhatatlan nagy hatalom ellenében. S evvel legkedvesebb tápját nyeri a phantasia, mely innen tovább és tovább szöve kepeit, nem ritkán a legtulzobb végletekre jut. Természetesen, minél nagyszerűbbek e tünemények, annál közvetlenebbül fogják gyakorolni érintett befolyásukat. Elég e tekintetben Inuiara hivatkoznunk, hol a természet teljes pompájában, de egyszerismind teljes borzasztóságában is lép fel. Egig magaslo hegyek, áthidalhatlan folyók, athatlan öserdők, rögtöni zivatarok, rendkívüli vilámlások és dörgések egyenkint és összesen oly rendkívüli módon hathatnak a képze-

lemre, hogy nem csodálhatjuk, ha annak beteges kinövéseit épen az indiaiaknál szemléljük legkiválóbban. Az indiaiak mindent a phantasia körébe vontak. Még a legelvontabb számtani és mértani tételeket is lejtelmes versekbe foglalták. Vallásuk mindent tartalmaz, a mit csak a legszélső határig fölcsigázott képzelet lázas agyrémekben kigondolhat. Művészetök a vallás befolyása alatt állván, terményei hasonlólag egy kiégett képzelem rémbélyegét hordják magukon. Elég e tekintetben Siva isten nejének Dorgának ábráját megtekintnünk: halálfejekkel övezett sötétkék testével, piros tenyerével, hosszan kilógó véres nyelvvel! Valóban terribiles visu formae!

Mily egészen más alakulatot látunk vallás és művészet tekintetében Hellaszban! De mily egészen más színben mutatkoznak ott a természeti tünemények is. Nincs semmi, a mi a képzelmet tulcsigázná, az egész földalakzat, az egész természet szelid, alkalmas arra, hogy az emberben bizodalmat keltsen saját ereje iránt. Ez nem is maradt visszahatás nélkül culturájukra, különösen vallásukra. Az ő isteneik halhatatlansággal fölruházott emberek, emberi erényekkel, szenvedélyekkel és foglalkozással. A női hidegség Dianában, szépsége Venusban, büszkesége Junoban lelnek megtestesítést; Neptun hajós, Vulkan kovács, Cupido pajkos deák, ki ujjaival es nyilaival játszik, Jupiter szerelmes király, Mercur tolvaj sat. sat.

Már az eddigiekből is meggyőződhetünk a természetnek összes társadalmi életünkre gyakorolt mélyre ható befolyásáról. Pedig csak néhány természeti tényező föltünőbb hatásáról szólottunk, holott a természeti és társadalmi viszonyok — bár gyakran észrevétlenül — ezerszeresen érintkeznek. Gondoljunk csak azon okilagossági kapcsolatra, mely valamely terület függőleges tagolata (hegy — sík), tengerszín feletti magassága, tallasicus vagy continentalis fekvése, folyamrendszere, földminősége, geológiai alkata, hányászati, állati és növényi terményei, a levegője és vizének minősége sat. és a rajta élő nép foglalkozása, ipara, kereskedelme, műveltsége, jóléte, szóval összes viszonyai közt fenforog. Számtalan példával lehetne beigazolni a természet befolyását a legkülönbözőbb társadalmi viszonyokra és intézményekre, de tárgyunkat akkor sem meritenők ki, csak azt bizonyitanók be — a mit az eddig mondottak is kétségtelenné tettek, hogy a természet, az ész minden diadalai daczára hatalmában tartja az embert. S ha elismerjük, hogy az ember testi szervezeténél fogva az anyagi világ kiegészítő része, hogy physiologiai életműködése minden részleteiben a physika és mechanica törvényei szerint áll be, s hogy szervi változásai születésétől haláláig physikai erők hatásának eredményei: nem kell-e elismernünk e tör-

vények uralmát az egyének szerves összességének, a társadalomnak életműködésében is? S ha ezen törvények ismerete és figyelembe vétele szükséges az egyéni jólét megalapítására és fentartására, mellőzhető-e azok kutatása, tanulmányozása és figyelembe vétele az állam és társadalom jóléte szempontjából? Itt egy még kevésbé kimunkált, tág és hálás mező nyílik az állam és társadalmi tudományok számára!

Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

* * *

Az ideai tanév alatt a tanári kar személyzetében ismét változás állott be, a mennyiben Dr. Weisz Béla, a politika és magyar közjog s encyclopaedia ny. rk. tanára még az előadások megkezdése előtt a budapesti kereskedelmi akademiánál a nemzetgazdaság ny. r. tanárául választatván meg az itteni tanári állásáról lemondott. Az ily formán megürült tanszékre a nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium a pályázat mellőzésével 1880. évi szeptember 29-én 26904 sz. a. kelt magas rendeletével, Dr. Nagy Ernőt nevezte ki, egyelőre helyettes rendkívüli tanárrá. Ezen kinevezés folytán az I. félévi tanrendben ama változtatás történt, hogy a „kormányzati és közigazgatási politika” és a „nemzetgazdaságtan irodalomtörténete” című 2—2 órás speciálcollegiumok helyébe „a politika irodalomtörténete” és „az aristocratia, mint társadalmi osztály” című 2—2 órás speciálcollegiumok tétettek az új tanár által, a ki egyuttal az eltávozott Dr. Weisz Béla helyébe a II. alap- és az államtudományi államvizsgálati bizottságokba vizsgálati biztosul választatott, mely intézkedés a nagym. vallás és közoktatási m. kir. ministeriumnak 1880. évi november hó 7-én 31653 sz. a. kelt magas rendeletével is megerősítettet.

Ugyancsak 1880. évi sept. 23-án 26597 sz. a. kelt magas rendelettel Dr. Nagy Ferencz, ugyanazon évi decz 22-én 28464 sz. a. kelt magas rendelettel pedig Dr. br. Roszner Ervin ny. rk. tanárok az általok eddig ellátott tanszékekre ny. r. tanárokká nevezettek ki.

Dr. Molnár Imre ny. r. tanár a nm. vallás és közoktatási m. kir. ministeriumnak 1880. évi aug. 31-én 25094 sz. a. kelt magas rendeletével a felsőbb fizetési fokba előléptetett.

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott tanrendek szerint a törvényes szüneteken kívül szakadatlanul folytattattak egész 1881. július hó 1-jéig, a nyilvános alap- és államvizsgálatok pedig június hó 9-től 25-ig tartattak meg.

A r. kath. vallásu joghallgatók részére Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár, a mult évi szünidő alatt a nagyváradi l. sz. püspök ur ő nagyméltóságának előterjesztése folytán a

nagym. vallás és közoktatási m. kir. ministerium által 18330 sz. a. kelt magas rendeletével ujonnan kinevezett hitszónok a helybeli premontrei templomban vasárnaponként d. e. 10 órakor nyilvános hitszónoklatot tartott s utána akadémiai sz. misét mondott.

* * *

Az akadémia épület diszterme a nagym. vallás és közoktatási m. kir. ministerium bőkezűségéből stylszerűleg kifestetett, az ereszsatorna és a bejárati lépcső kijavított, az akadémiai épületnek a Kovács utca felőli udvara, hogy a fal a nedvességtől megóvassék, kiköveztetett, s a könyvtári helyiség két íve négy vasoszloppal megtámasztatott, a tűzifa pinczébe csúsztatására két tölgyfacsusztató készített s az udvar kerítő falának vakolata helyreállított. Ezen összes munkálatok közel 1100 frtba kerültek.

* * *

A lefolyt tanév alatt, még pedig 1881. évi máj. 6. és 7. napjaiban méltóságos Boncz Ferencz, közalapítványi kir. ügyigazgató s az összes kir. jogakademiák időnkénti megvizsgálására kiküldött ministeri biztos ur, a nagyváradi kir. jogakademiát is szemle alá vette. Ő méltósága minden egyes tanár előadását végig hallgatván s a joghallgatók leczekönyveit is megvizsgálván, a tanári karral tartott értekezletben a tapasztaltak fölött meglegedését fejezte ki azon elismerő nyilatkozata kíséretében, hogy a hallgatott előadások teljesen az egyetemi előadások színvonalán állanak; csupán arra figyelmeztette a tanári kart, hogy a tényleges katonai szolgálatot teljesítő joghallgatókat is a leczkelátogatásra, s az összes joghallgatókat minden egyes collegiumból való colloquiumokra szorítsa.

* * *

A lefolyt tanév egyéb nevezetesebb eseményei gyanánt a következők emelendők ki.

1880. évi augusztus 18-a, mint ő cs. és apostoli kir. Felsége 50-ik születésnapja alkalmából a következő hódoló felirat intéztetett a nagym. ministeriumhoz :

Nagyméltóságú vallás és közoktatási m. k. ministerium !
Ő császári és apostoli királyi Felségének ötvenedik születés napját az egész magyar haza egy testtel és lélekkel siet méltóan megünnepelni.

Annál fogva az alázatosan alólirott is bátorkodik megragadni a kedvező alkalmat s az általános lelkesedés közepette, melylyel a nemzet dicsőségesen uralkodó koronás királya iránt viseltetik, tiszteletteljesen esedezni a nagyméltó-

ságu vallás és közoktatási m. kir. ministeriumhoz, miszerint a nagyváradai kir. jogakademia igazgatóságának és tanári testületének törhetlen hűsége, alattvalói legmélyebb hódolata s szeretete nyilvánítását és szívből fakadó legforróbb szerencsekívánatait a legmagasabb trón zsámolyához eljuttatni méltóztassék.

Mély tiszlellettel maradván Nagyváradon, 1881. augusztus 14-én aláztos szolgálja: Dr. Bozóky Alajos, helyettes igazgató.

Ezen hódoló feliratot ő cs. és apostoli kir. Felsője legfelsőbb köszönetének nyilvánítása mellett legkegyelmesebben tudomásul venni méltóztatott.

* * *

1880. évi sept. 25-én ülte meg ngs és főtisztelendő Dr. Krausz G. László, kir. tanácsos és nagyváradai tankerületi főigazgató ur, tanári és közszolgálati működésének 50 éves jubileumát, mely alkalomból az ünnepelt férfinhoz a következő üdvözlő irat intéztetett:

Nagyságos és főtisztelendő ur!

A nagyváradai kir. jog- és államtudományi kar tanártestülete Nagyságod tanárságának 50 évi jubileuma alkalmából a jelen sorokban kívánta Nagyságod iránti mély tiszteletét, szeretetét és nagyrabecsülését kifejezni. Igen kevés halandó részesül az isteni Gondviselés ama kegyességében, hogy működésének félszázados évfordulóját elérje, e ritka szerencse csak a Mindenható különös kegyeltjeinek jut osztályrészül, s Nagyságod eme szerencsáját még növeli amaz édes öntudat, hogy tanítványai megszámlálhatatlan sokasága a legnagyobb hálával emlékszik vissza egykori ünnepelt tanárának áldásos működésére. E magasztos pillanatban mi sem feledjük, hogy Nagyságod egy időben a nagyváradai kir. jogakademiának is tanára volt, hosszú pályája bokros érdemeinek egy része tehát a nagyváradai kir. jogakademiára is visszasugárzik és ennek jó hírnevét emeli. Adja a Mindenható, hogy Nagyságod félszázados tanári pályája után, melyre a legnagyobb önérettel végig tekinthet, hátra levő éveit méltán kiérdemelt békés nyugalomban, friss egészségben, megelégedésben, folyton tartó szellemi rugékonyságban tölthesse az emberi élet legszélsőbb határáig!

Kelt Nagyváradon, 1880. sept. 25-én. A tanári kar nevében: Dr. Bozóky Alajos h. igazgató.

Ezen átiratra a következő válasz érkezett:

Tek. igazgató ur!

A szívélyes részvétért, melylyel tekintetes igazgató ur engemet saját és a tisztelt tanári karnak nevében ötven éves működésemm ünnepének alkalmából megörvendeztetni méltózt-

tatott, fogadja, illetőleg fogadják hálás köszönetemet s legbensőbb tiszteletemet, melylyel mindenkorra maradok Nagyváradon, 1880. szeptember hó 30-án tekintetes igazgató ur és a tisztelt tanártestületnek egykori tisztársok és őszinte barátjok : Dr. Krausz G. László, kir. tanácsos s tank. főigazgató.

* * *

1881. jan. 23-án a tanári kar részvétét fejezé ki a helybeli kir. főreáltanoda tanári testületének egyik jeles tagja, Kelemen Vincze elhunytá fölött.

Tekintetes kir. főreáltanodai tanári testület !

A nagyváradai kir. jog- és államtudományi kar tanártestülete őszinte részt vesz ama mély fájdalomban, melyet a tekintetes kir. főreáltanodai tanári karnak egyik jeles, annyi szép reményre jogosított tagja, Kelemen Vincze ny. r. tanár gyászos elhunytá okozott.

A jog- és államtudományi tanári kar testületileg fog a a megboldogultnak temetésén megjelenni.

Kelt Nagyváradon, 1881. jan. 23.

A jog és államtudományi kar nevében :

Dr. Bozóky Alajos,

Dr. Nagy Ernő,

h. igazgató. Cluj / Central University Library Cluj kar jegyzője.

Erre a főreáltanoda tanári testülete következőleg válaszolt :

A nagyváradai kir. jogakadémia tekintetes igazgatójának. Tek. jog- és államtudományi tanári testület !

A nagyváradai kir. állami főreáliskola tanári kara hálás köszönetet mond a helybeli tekintetes kir. jogakadémia tanári testületének azért az őszinte részvétért, melyet feledhetetlen tagjának, Kelemen Vinczének végtiszteltetés-adásán, testületi megjelenése által tanusított.

Hivatalos tisztelettel maradván

Nagy-Váradon, 1881. január 25-ik napján.

Vidovich Bonaventura,
igazgató.

Endrődy Sándor,
jegyző.

* * *

1871. febr. 20-án hunyt el Dr. Krausz G. László, ki egykoron ezen akademián is tanárkodott, minélfogva az épületre azonnal kitüzetett a gyászlobogó, a premontrei társházhoz pedig a következő részvétirat intéztetett :

Főtisztelendő igazgató ur !

A nagyváradai kir. jog és államtudományi kar tanári testülete őszinte mély részvétellel értesült ama fájdalmas veszteségről, melyet a főtisztelendő premontrei rend itteni társ-

háza nagyságos és főtitiztelendő Dr. Krausz G. László, kir. tanácsos, nagyvárad-tankerületi főigazgató, házfőnöke s egykori akadémiai tanár, elhunytá folytán szenvedett.

A jog és államtudományi kar tanártestülete a joghallgató ifjúsággal együtt mind az elhunytak temetésén, mind az engesztelő szent-mise áldozatnál testületileg fog megjelenni.

Hivatalos tisztelettel maradván Nagyváradon, 1881. február 21.

Dr. Bozóky Alajos,
h. igazgató.

Mire a premontrei társház imigy válaszolt:
Tekintetes igazgató ur!

A nagyváradí prem. társház tagjai hálás köszönetet mondanak a helybeli jog- s államtudományi kar tekintetes tanártestületének azon őszinte részvéteért. melyet feledhetetlen rendtársának, házfőnökének és főigazgatójának dr. Krausz G. Lászlónak végtiszteletadásán, testületi megjelenése által tanusított.

Kitünő tisztelettel
Nagyvárad, 1881. február 27.

A n.-váradí prem. társház nevében:

Várszély Armin,
igazgató.

Szepsesi Géza,
jegyző.

* * *

Az elhunytak földi maradványai a nagy hideg daczára roppant részvét mellett kísértettek a temetőbe.

Néhai Dr. Krausz G. László*) szül. 1805. június 27-én, Dobzán. Zemplénmegyében. Tanulmányait Egerben végezte, honnan mint másodéves jogász a jászóvári premontrei kánonok-rendbe lépett 1826-ban. Első nyilvános alkalmazását a kassai nemes ifjak tápintézetében nyerte, mint tanulmányi felügyelő. Innen Jászóra mozdított elő, hol pár évig a rend ifjabb növendékeinek tanításával volt megbizva; alkalmazásában közbeeső üres óráit folytonos komoly tanulmányokkal tölté, úgy hogy ez időben a pesti egyetemen a bölcsészeti szakból tudorrá avattatott. A buzgóság, melyet eddigi működésében tanusított; a szorgalom, melyet eddigi tanulmányaiban kifejtett: utat nyitott neki a nagyváradí királyi jogakademiához, hová az 1837—38-iki tanévre a történelem rendes tanárának neveztetett ki. 13 évet töltött az akademiánál, mint a történelem tanára hivatalában, mi közben a jogi szakban is mint a statisztikának helyettes tanára, kitünő szorgalmat fejtett ki. Midőn 1850-ben felsőbb rendelet következtében a királyi akademiák philosophiai osztályai a gymnasiumhoz csatoltattak, a nagyváradí főgymnasium igazgatójának nevezte-

*) Az itt következő rövid életrajz a „Biharmegyei Lapok“ után közöltetik.

tett ki, egyuttal tanította a felsőbb osztályokban majd a hit-tant, majd a bölcsészetet. 1872-től a tanítás terén szerzett érdemeinek elismeréséül a nagyváradai tankerületi főigazgatói tisztségre mozdítottatott elő. Sikeres és hasznos működéséért még az 50-es években ő Felsőge arany érdemkereszttel jutalmazta; 1879-ben nyerte a kir. tanácsosi czímet.

Mult évi szept. 25-én ünnepelte tanárkodásának 50 éves jubileumát. Egy fél század hosszú idő mindig, de különösen a tanítás nehéz, küzdelemteljes pályáján. Csak igen kevés választottjának adja meg a Gondviselés azt a szerencsét, hogy az 50-ik év még mindig küzdve találja a tanítás fáradalmas munkájában. Krausz G. László egyike volt azon keveseknek, ki 50 éves szakadatlan tanárkodása után elismert, kiváló bajnoka volt a magyar tanügynek; ezért a szept. 25-iki ünnepély egyformán érdekes és tanulságos volt akár magát az ünnepélyt, akár az ünnepelt személyiségét tekintjük. E szép nap emlékére tisztelte meg a nagyváradai l. sz. püspök, nagym. Lipovniczky István ur, egyházi megyéjének szentszéki ülönkségével

Folyó évi febr. hó 22-én kellett volna megtartania áldozárságának 50-ik évfordulóját. A jó öreg már hónapok előtt elérzékenyült örömmel tekintett e nap elé, mely azonban nem a rég várt aranymiséjének öröme, hanem temetésésének gyásznapjává lön!

Béke lengjen porai fölött!

* * *

A jó öreg 51 évet töltött a tanítás terén és ebből a nagyváradai iskolákban 44-et, elkezdve az első elemi iskoláktól fel egészen a jogig, mindenütt teljes buzgalommal, s oly eredménnyel, hogy sok ezerre menő tanítványa reá, mint tanárra, mint igazgatóra, mint főigazgatóra mindenkor, késő korában is szívesen megemlékezett és megemlékszik. Vallásosan tudományos volt annyira, hogy könyvei közt mindenkor jól találta magát s e szót „unalom“ nem ismerte. Legnagyobb kedvvel foglalkozott a történelemmel. — E téren sokat és önállólag dolgozott. A latin classicus nyelvet ritka tisztasággal, valódi cicerói iránylyal írta és beszélte.

Nagyváradon mindenki ismerte, mindenütt ott lehetett őt látni, hol a közjóért tenni kellett: régebben a megyegyűléseken, később a városi törv. hatósági bizottságban, mindig a templomban és iskolában, mindenütt, hol segíteni kellett. Jótékonyága a szegények iránt oly nagy volt, hogy gyakran magától kellett elvonnia azt, a mivel jót tett.

Irodalmi munkásságának termékei — melyek t. i. neve alatt jelentek meg — következők: „A történettan gymnasiumainkban,“ — „A gymnasiumi új tanrendszernek összeha-

sonlítása a régivel.“ — „Növelési nézetek.“ — „A nagyvárad i tenintézetekre, különösen a kath. főgymnáziumra vonatkozó történelmi és statisztikai adatok. — „Alkalmi versezetek.“

* * *

A joghallgató ifjuság kebeléből ez évben Tátray László I. éves joghallgatót ragadta el a kérlelhetetlen halál.

* * *

Azon általános lelkesedésnek, melyet a trónörökös ő fensége magas nászünnepele országszerte fölkelte, a tanári kar a következő hódolatteljes feliratában kívánt kifejezést adni:

Nagyméltóságú vallás és közoktatási m. kir. minister ur!

Kegyelmes urunk!

Ama közörömnnek, melyet szent István koronája leendő örökösének, fenséges R u d o l f cs. kir. főhercegnek fenséges S t e f a n i e belga kir. hercegnővel f. évi május hó 10-én tartandó magas egybekelése a Kárpátoktól az Adriáig a felséges királyi családhoz mindig hű magyar nemzetben kelt, mi mély tisztelettel alólirottak az által véltünk legalalmasabb módon kifejezést adni, hogy f. évi ápril hó 6-án tartott értekezletünkben nagy lelkesedéssel egyhangulag elhatároztuk, miszerint a jelen alázatos felterjesztésünkben tiszteletteljesen felkérjük Nagyméltóságodat, hogy legmélyebb alattvalói hódolatunkat és üdvkívánatainkat a legmagasabb Trón s ő cs. kir. Fenségeik elé kegyesen juttatni méltóztatssék.

Mély hódolattal maradván Nagyváradon, 1881. ápril 25-én Nagyméltóságodnak alázatos szolgálai:

a nagyvárad i kir. jog és államtudományi kar tanárai.

Ezen loyális üdvözetet a trónörökös ur ő fensége különös kegygyel fogadni s úgy a saját, mint a fenséges Főhercegasszony nevében legszivesebben megköszönni méltóztatott.

Üdvözlő iratot intézett a tanári kar Trefort Ágost valás és közoktatási m. kir. minister ur ő nagyméltóságához is a legfelsőbb helyről nyert méltó kitüntetése alkalmából:

Nagyméltóságú minister ur!

Kegyelmes urunk!

Midőn ő csász. és apostoli kir. Felsége f. é. ápril hó 15-én kelt legfelső kéziratával Nagyméltóságodnak a belső titkos tanácsosi méltóságot legkegyelmesebben adományozni méltóztatott, mi alázatosan alólirottak, örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy Nagyméltóságodnak a sok évi sikeres mű-

ködéseért legfelsőbb helyről nyert ezen méltó elismeréshez a legőszintebben szerencsét kívánjunk.

Kik is mély hódolattal maradunk Nagyméltóságodnak Nagyváradon, 1881. ápr. 23-án alázatos szolgái:

*a nagyváradai kir. jog és állam-
tudományi kar tanárai.*

Végül a m. t. Akademiához is fennálása 50 éves jubileuma alkalmából a következő üdvözlő irat intéztetett:

Nagytekintetű m. tudományos akadémia!

Évtizedek vajmi csekély időszakot képeznek egy ezred-éves multtal bíró nemzet történetében, mégis azon félszázad, melyet a m. tudományos akadémia ez idei nagygyűlésén befejezni szerencsés, maradandó és dicső nyomokat vésett föl történelmünk évlapjaira. Alig akadt valaha párja ama nagyszerű szellemi erőfeszítésnek, melyet nemzetünk jobbjai a lefolyt ötven év alatt kezdetben csupán a tudományoknak magyar nyelven, majd pedig egyszersmind önálló kutatás alapján leendő művelése körül kifejtettek, s melyre a tudományos akadémia méltó önérzettel tekinthet vissza. Ezen ünnepléses alkalmat kívánta a nagyváradai kir. jogakadémia tanári kara megragadni, hogy egyrészt szerencsét kívánjon az eddig kivívott nagyszerű sikerhez s egyuttal erőt és kitartást a jövőre, másrészt pedig legmélyebb köszönetét is fejezze ki ama nagylelkű bőkezűségeért, melylyel becses kiadványaival a nagyváradai k. jogakadémia könyvtárát immár annyi évtizedek óta gazdagítani méltóztatott.

Mély tisztelettel maradván Nagyváradon, 1881. május hó 10-én a nagytekintetű m. t. akademiának alázatos szolgái

*a nagyváradai kir. jog- és állam-
tudományi kar tanárai.*

V. A tanárok irodalmi működése.

Dr. Bozóky Alajos h. igazgató és ny. r. tanár dolgozatai: 1) Megnyitó beszéd az 188¹/₁. tanév elején, lsd jelen Almanach 7. s következő lapjain. 2) Ungarische Cultus-Ministerial-Erlasse, többrendű közlemény az Archiv f. kath. Kirchenrecht című szakközlönyben. 3) Római örökjog, folytonos tekintettel a magyar magánjog elveire. (35 írott iv sajtó alá rendezve.)

Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár dolgozatai: 1) Értekezés „A természet befolyásáról az emberi társadalomra“ tartatott a tanév megnyitása alkalmával, lsd jelen Almanach

11 s köv. lapjain. 2) A népszámlálásról általában és az 1880-ik népszámlálás módozatairól különösen. Nyilvános előadás tartott 1880. decz. 20-án és 21-én. Megjelent a „Nagyvárad“ cz. lapban. 3) Az 1880-iki népszámlálás elvei. I. a „Hon“ 1880. nov. 28-iki sz.

Dr. Nagy Ferencz ny. r. tanár dolgozatai: 1) Perrendtartási novella és végrehajtási törvény. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. Budapest, 1881. Ráth Mór. 2) A váltójog nemzetközi egységesítése (Magyar Themis. 1880. folyam 24, 25, 28—31. szám); 3) A kártérítés tanához (Ugyanott 26. szám); 4) Kereskedelmi utalvány és kötelező jegy. (Ugyanott 33. szám); 5) Az új skandináviai váltótörvény. (Jogtudományi közlöny 1881. folyam 7. szám); 6) Váltókezesesség és avallum (Ugyanott 8. 9. 11. és 12. szám); 7) A nem kellő teljesítés kifogása a váltóperben. (Ugyanott 15. szám); 8) Az angol részvényjog legújabb fejlődése (Ugyanott 17. szám); 9) Van-e joga a biztosítónak a később lejáró díjrészleteket követelni? (Magyar Igazságügy 1881. márcziusi füzet); 10) Az értékpapírok részfizetés melletti eladásának törvényes szabályozása. (Ugyanott májusi füzet); 11) Notice générale des travaux du parlement hongrois en 1880. (Annuaire de législation étrangère pour 1880); 12) Das neue ungarische Konkursgesetz (Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht 26. kötet.)

Dr. Br. Roszner Ervin ny. r. tanártól megjelent: 1) Az állampolgárság megalapítása születés által. Tanulmány az összehasonlító jogtudomány köréből. „Magyar Igazságügy“ 1880. évi augusztusi füzet. 2) A magyar állampolgárság megalapítása születés által, Magyar Igazságügy 1881. évi januári füzet. 3) A keresztények és zsidók közötti házasságok iránt benyújtott törvényjavaslat bírálata. Magyar Igazságügy 1881. májusi füzet.

Dr. Nagy Ernő h. tanár dolgozatai: 1) Az aristocratia mint társadalmi osztály, keletkezése, történeti kifejlődése és jelentősége a mai álladalomban (dissertatio habilitacionális) 2) A francia felső oktatásról, cikkek a „Jogtudományi Közönlöny“-ben.

VI. Ifjúsági egyletek.

1) Joghallgatók segélyző egylete.

Elnök: Pajor Kálmán IV. éves joghallgató;

Alelnök: Beöthy László IV. éves joghallgató;

Pénztárnok: Gyalokay Sándor III. éves joghallgató;

Ellenőr: Darvassy Ferencz II. éves joghallgató;
Főjegyző: Nagy Márton II. éves joghallgató;
Aljegyző: Bróda Kálmán III. éves joghallgató.

Bizottmányi tagok:

Prikistal István IV-ed éves, Ercsey Kálmán, Fényes Ákos, Horváth Zsigmond, Weisz Zsigmond III-ad éves, Adler Béla, Govrik Kálmán, II-od éves, Eördögh Zoltán, Fejér László, Pap László, báró Wasmer Antal I-ső éves joghallgatók.

A lefolyt tanévben az együletnek 72 rendes tagja volt. Az egylet alaptőkéje, mely az 187⁹/₈₀. tanév végén 5589 frt. 17 kr. volt, a lefolyt tanévben 5827 frt 16 kr-ra szaporodott.

Segélyezésben részesült: 17 joghallgató. Segélyezésre fordított összesen: 420 frt.

A legnagyobb segély az 188⁰/₁. évben 40 frt, a legkisebb 6 frt. volt.

2) A z ö n k é p z ő k ö r.

A kör tagjainak száma az 188⁰/₁. tanévben 64 volt.

A kör védnöke: Dr. br. Roszner Ervin jogakadémiai tanár.

Elnök: Nagy Márton II. éves joghallgató.

Alelnök: Gyalokay Sándor III. éves joghallgató.

Jegyző: Weisz Zsigmond III. éves joghallgató.

Pénztárnok: Br. Wasmer Antal I ső éves joghallgató.

Könyv- és irattárnok: Broda Ká'mán III. éves joghallgató.

Bizottmányi tagok:

Stróbl Károly negyedéves, Fényes Ákos harmadéves, Darvassy Lajos, Papolczy József, másodéves, Szerdahelyi Károly első éves joghallgatók.

Pályázatra kitűzetett: „Az elévülésről általában; tekintettel a magánjogi- és büntetőjogi elévülésre.“ Dij 3 drb arany. Beérkezett 1 mű, elismerésre méltóztatott.

Az együletnek a következő lapok jártak, u. m.: „Bihar“, „Nagyvárad“, „Biharmegyei Lapok“, „Hon“, „Pesti Napló“, „Egyetértés“, „Függetlenség“, „Békésmegyei Közlöny“, „Magyarország és Nagyvilág“, „Borsszem Jankó“, „Bolond Istók“, „Fővárosi Lapok.“ Összesen tehát 12 lap és folyóirat.

Az egylet vagyona 1170 frt. 22 kr.

VII. Akadémiai hallgatók.

1) Beígatott hallgatók.

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
<i>I. évesek a) rendes hallgatók.</i>		*Freko Menyhért k.	I 2
		Gerstner Miksa	I 2
		10 Govrik Kálmán	I 2
*Aszalay Sándor	I 2	Jerzsák István	I 2
Brán Gusztáv	— 2	Juricskay Boldizsár	I 2
Bronts Ernő	I 2	Kulcsár József	I 2
*Czájlik László	I 2	Kurtzer Albert	I 2
5 Eördögh Zoltán	I 2	15 Nagy Márton	I 2
Fejér László	I 2	Papoczy Ferencz k.	— 2
Fráter Kálmán	I 2	Papoczy József	I 2
*Grosz Vilmos	I 2	*Poynár Miklós	I 2
Hanák Sándor	I 2	*Sereghy Mihály	I 2
10 Izsák Sámuel	I 2	20 Weisz Adolf	I 2
*Mütter Ferencz	I 2		
Pap László	I 2	<i>Allamtudományi tanfo-</i>	
Papp Jusztin	I 2	<i>lyam. a) Harmadévesek.</i>	
Racsek János	I —	Bártossy Gyula	I 2
15 Rezeiu Sylvius	I 2	*Békeffy Károly	I 2
Steiner Arthur	I —	Broda Kálmán	I 2
† Tátray László	I —	Burger Izák	I 2
Tauszik Ferencz	I 2	5 Dobozy Kálmán	I 2
br. Wasmer Antal	I 2	Ertsey Kálmán	I 2
20 Winkler István	I 2	Fényes Ákos	I 2
		Fuchs István k.	I 2
<i>b) Rendkívüliek.</i>		Gyalokay Sándor	I 2
Ercsey Zsigmond	I 2	10 Horváth Zsigm. k.	I 2
Prokopovits István	I —	*Küttel Samu	I 2
Szerdahelyi Károly	I 2	Mág Gyula	I 2
Trippon Sándor	I —	Matos Géza k.	I —
		Olasz Elemér	I 2
<i>II. évesek.</i>		15 Péchy Károly	I 2
Adler Béla	I 2	Rosenberg Jenő	I 2
Antal Miklós	I 2	Veress Gusztáv	I 2
Csapó Atilla	I 2	Weisz Zsigmond	I 2
Darvasy Ferencz	I 2	<i>b) Negyedévesek.</i>	
5 Darvassy Lajos	I 2	*Beóthy László	I 2
*Dobozy György	I 2	20 Jerzsák János	I 2
Fá: sy Lajos	I 2		

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
Körfi Lajos	I 2	Glück Hermann	I 2
gf. Pongrácz Vilmos	I 2	Grosz Adolf	I 2
Popescu Jakab	I 2	Korossy Károly	I 2
Strobl Károly	I 2	10 Makay Béla.	I 2
<i>Jogtudományi tanfo- lyam. a) Harmadévesek.</i>		*Pajor Kálmán k.	I 2
Schwarz Vilmos k.	I 2	*Plopu György k.	I 2
*Sztarill János	I 2	Prikistál István	I 2
<i>b) Negyedévesek.</i>		Rosenthál Mór	I 2
Chilba Illés	— —	15 Schönstein Mór	I 2
Csanády Géza	I 2	Singlár Gyula	I —
5 *Czegle Péter.	I 2	Tyll Gusztáv	I 2
Fischer Rezső	I 2	<i>Végzett joghallgató.</i>	
		Kiss Emil k.	— —

Jegyzetek. A *-gal jelöltek ösztöndíjasok.

A k.-val jelöltek katonák.

Két joghallgatótól a leztekönnyv aláírása a szabályzat 53 §-a értelmében megtagadtatott.

2) *Vizsgálatra engedélyt nyertek :*

Az I. alapvizsgálatra :

Borosnyai Lajos, husszuaszoí járásbirós. irnok,
Miku Gyula, temesvári tszéki irnok.

A II. alapvizsgálatra :

Borosnyai Lajos, hosszuaszoí járásb. irnok,
Kormuth Frigyes, volt egyetemi joghallgató,
5 Miku Gyula, temesvári tszéki irnok,
Pálffy József, zalathnai bányaesküdt,
Rodziewicz József, aradi postatiszt,
Tamás József, nagyváradi postatiszt,
Telbisz Henrik, szegedi p. ü. gyakornok.

Az államtudományi államvizsgálatra :

10 Kovásznay Marczell, szolgabirósági irnok N.-Szalontán,
Telbisz Henrik, szegedi p. ü. gyakornok.

A jogtudományi államvizsgálatra :

Hermann Béla, oraviczai járásbirós. irnok,
10 Kovásznay Marczell, szoigab. irnok N.-Szalontán,

Margán Győző, temesvári p. ü. gyakornok,
15 Telbisz Henrik, szegedi p. ü. gyakornok.

Ezekkel együtt az intézetet látogatók száma 101 volt. A beiktatott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest apadás 15, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál apadás 10, általános apadás 25.

VIII. Vizsgálatok.

A jelen 1880/81. tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye a következő:
1880. évi szeptember 1-től 1881. jun. végéig:

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató	Meisteri engedély folytán	képesítettél		nem	felfüggesztetett	összesen
			kitüntetéssel	egyhangulag v. szótöbbs.			
Első alapvizsgálatot	23	1	—	18	4	2	24
Második alapvizsgálatot	26	5	4	26	1	—	31
Államtudományi államvizsg.	24	2	7	17	1	1	26
Jogtud. államvizsgálatot	24	2	1	19	1	5	26
Főösszeg	97	10	12	80	7	8	107

Jegyzet. Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a múlt évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is benfoglaltatnak, ellenben a 31. lapon lévő táblázatban csak az idej joghallgatók vizsgálatai vannak föltüntetve.

IX. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszak ma. A †-tel jegyzettek speciálkollegiumok A *-gal jegyzettek publicumok	Előadási ny.	Heti órák száma	Észrevétel
Dr. Bozóky Alajos	II. igazgató ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár	<p><i>Az I. félévben:</i> Római jog (institúciók) † Római jogtört. * Exegetika.</p> <p><i>A II. félévben:</i> Római jog (pandekták) † Római örökjog</p>	r	8 1 1 8 2	Tanári éveinek száma: 13. (Azonfölül 1 1/2 évig a m. k. helytartó tanácsnál és a közoktatási m. k. miniszteriumnál, mint fennalmazó gyakorlókornok szolgált.)
Dr. Kudelka József	ny. r. tanár, h. ügyvéd	<p><i>Az I. félévben:</i> Jogbölcsezet Büntető jog</p> <p><i>A II. félévben:</i> Jogbölcsezet Büntető jog</p>	a y	5 5 5 5	Tanári éveinek száma: 34
Dr. Sipos Árpád	ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár, hites köz- és váltó ügyvéd	<p><i>Az I. félévben:</i> Magyar magánjog Osztrák magánjog * Közkeresmény</p> <p><i>A II. félévben:</i> Magyar magánjog † Osztr. örökjog † Bányajog</p>	e	5 6 1 5 2 2	Tanári éveinek száma: 11
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár	<p><i>Az I. félévben:</i> Nemzetgazdaszat Pénzügytan</p> <p><i>A II. félévben:</i> M. pénzügyi törvények † Tétéles nemzetközi jog * Államhitel</p>	a m	8 3 5 3 1	Tanári éveinek száma: 12. (Három évig segédtanár volt)

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Előadási ny.		Észrevétel
			I.	II. félév	
Dr. Nagy Ferencz 1882. okt. végéig	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	<i>Az I. félévben:</i> Törvénykezési elj. Váltójog Telekkönyvi rendt.	10	—	Itten töltött tanári éve- nek száma: 2 év 2 hó
Dr. b. Rosner Ervin	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Egyházi jog M. alkotmány- és jogtörténet Európai jogtört.	11	9	Tanári éve- nek száma: 6
Dr. Zsögöd Benő 1882. jan. 21-től	ny. rk. tanár képesített egyetemi magántanár	<i>A II. félévben:</i> Törvénykezési elj. Keresk. és váltójog	11		Tanár: félév óta
Dr. Nagy Ernő	h. tanár képesített egyetemi magántanár	Politika Encyclopaedia Magyar közjog	10	10	Tanári éve- nek száma: 2
Dr. Nemes Imre	képesített egyetemi magán- s fő- reáltanodai ny. r. tanár	Bölcsészet	2	2	Itten töltött tanári éve- nek száma: 8
Dr. Hoványi Ferencz	orvos-tudor fürdő-orvos	Tszéki orvostan.	2	2	Tanári éve- nek száma: 2 ¹ / ₂ év

X. A joghallgatók statisztikai átnézete.

<i>Évfolyam</i>	A kötelezett collegiumok óra száma		A tanulók száma		Anyanyelv szerint					Vallás szerint						A vizsgák eredm.			Tanpénz		Az ösztöndíjasok száma		Az ösztöndíjak összes mennyisége o. é. ftótkban
	magyar	román	német	szerb	lengyel	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	helv. hitv.	ágost. hitv.	mózes vallásu	képesítéssel			vizsga nélkül	fizetők	mentések		1/4	1/2	Az ösztöndíjasok száma		
												kitüntetéssel	egyszerűen	nem									
Első évfolyam	17	19	16	3	—	8	3	1	2	1	4	—	—	—	16	—	3	3	4	347			
	18	18	16	2	—	13	1	1	1	—	2	—	—	13	—	5	5	5	425				
	17	16	14	1	1	8	—	1	4	—	3	—	—	13	2	1	1	3	3	220			
Jogtudományi tanfolyam	16	22	21	1	—	7	3	1	5	3	3	—	—	18	3	1	1	3	125				
Főösszeg	68	75	67	7	1	36	7	4	12	4	12	—	—	60	5	10	15	15	1117				
Második félév	Első évfolyam	13	15	12	3	—	5	3	1	2	1	3	2	3	7	12	—	3	5	353,5			
	Második évfolyam	16	16	14	2	—	12	1	1	1	1	2	4	10	12	—	4	5	429,5				
	Államtudományi tanfolyam	15	16	14	1	1	8	—	1	4	—	3	3	10	13	2	1	3	3	220			
Jogtudományi tanfolyam	16	19	18	1	—	7	2	1	4	2	3	4	6	6	15	3	1	3	125				
Főösszeg	60	66	58	7	1	32	6	4	11	3	10	11	16	6	33	52	5	9	16	1128			

Származás szerint volt:

Alsó-Fehérmegyei 1, Aradmegyei 1, Bácsmegyei 2, Békésmegyei 4, Bihar megyei 47, Hajdumegyei 1, Hevesmegyei 1, Liptó megyei 1, Máramarosmegyei 1, Pestmegyei 2, Pozsonymegyei 1, Szabolcsmegyei 2, Szathmármegyei 5, Szepesmegyei 1, Szilágymegyei 1, Temesmegyei 1, Torda-Aranyosmegyei 1, Tótontálmegyei 1, Ugocsa megyei 1, összesen: 75.

XI. Specialcollegiumok.

A lefolyt tanév első felében 7 tanár tartott hetenkinti 20 órában 11 specialcollegiumot, melyeket 182 joghallgató látogatott, a másik félévben pedig 7 tanár hetenkinti 21 órában 11 specialcollegiumot, melyeket 175 joghallgató látogatott.

Ezen specialcollegiumokat a következő táblázat tünteti föl:

A tanár neve	Az előadás tárgya A *-gal jegyzettek ingyenesek	Heti óra szám	Hallgatók száma
Első félév.			
Bozóky	Római jogtörténet	1	13
"	Római perjog	1	17
Kudelka	*A tulajdonjog bölcselete	1	30
Személy	Művelődéstörténet	4	17
"	Statistika elmélete	1	15
Nagy F.	M. váltójog tekintettel a külf. törvényh.	3	10
"	Telekkönyvi rendtartás	2	12
Nagy E.	A politika irodalomtörténete	2	20
"	*Gyakorlatok a politikából	1	29
Nemes	Logika	2	8
Hoványi	Törvénytudományi orvostan	2	19
Második félév.			
Bozóky	Római örökjog	2	16
Sipos	Osztrák örökjog	2	17
"	Bányajog	2	19
Molnár	Tételes nemzetközi jog	3	15
"	Földhitel	1	7
Személy	Közigazgatási jog	3	16
"	*Szemelvények a morálstatistikából	1	22
Nagy F.	Összehasonlító alkotmánytan	2	20
"	*Közjogi gyakorlatok	1	16
Nemes	Ethika	2	17
Hoványi	Törvénytudományi orvostan	2	10

XII. Ösztöndíjak.

Ösztöndíjt a következő joghallgatók élveztek, u. m.

Az első évfolyamban:

- Gyalokay József, Balassa Zsuzsanna-félét 120 frttal.
Hofbauer Richárd, Jedlicska-félét 22 frttal.
Poynár János, Gozdu M. félét 400 frttal.
Sztán Flóris, Jedlicska-félét 8 frt 50 krral.
5 Várady Zsigmond, Balassa Zsuzsanna-félét 150 frttal.

A második évfolyamban:

- Aszalay Sándor, Jedlicska-félét 20 frttal.
Czájlik László, Jankó M. " 120 " frttal.
Kuszli Béla, Rudolf koronahg-félét 400 frttal.)*
Mütter Ferencz, Száraz-félét 300 frttal.
10 Tauszig Ferencz Jedlicska-félét 14 frt 50 krral.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Az államtudományi tanfolyamban:

- Dobozy György, Jedlicska-félét 20 frttal.
Freko Menyhért, " " 20 "
Poynár Miklós, Gozdu M. " 400 "

A jogtudományi tanfolyamban:

- Békeffy Károly, Jedlicska-félét. 20 frttal.
15 Küttel Samu, Alapy-félet 200 "
Sereghy Mihály, Jedlicska-félét 20 "

Végzett joghallgatók:

- Beöthy László, Alapy-félét 210 frttal.
Payor Kálmán, M. Terézia-félét 150 "

A kifizetett ösztöndíjak összege tett 2601 frtot o. é.

*) Két évre.

XIII. A tandíj alól egészen s félig felmentettek kimutatása.

Az I. félévben:

É v f o l y a m	egészen	félig	frt	kr
Az I. évfolyamban	—	3	31	50
A II. évfolyamban	—	5	51	—
Az államtudományiban	2	1	53	—
A jogtudományiban	3	1	75	50
Összesen:	5	10	211	—

A II. félévben:

É v f o l y a m	egészen	félig	frt	kr
Az I. évfolyamban	—	3	25	50
A II. évfolyamban	—	5	43	—
Az államtudományiban	2	1	50	—
A jogtudományiban	3	1	80	50
Összesen:	5	10	199	—

Az egész évben tehát 15 joghallgatónak 410 frt — kr. tandíj engedtetett el. *)

*) Az ösztöndíjak, segélyegyleti díjak s elengedett tandíjak együttléve 3335 frtra rugtak.

XIV. Az akadémiai könyvtár.

Az akadémiai könyvtár az idén is sűrűen használtatott — 53 egyén 610 munkát kölcsönzött ki — és örvendetesen gyarapodott részint vétel, részint ajándékozás útján. Dr. Sze-mély K. idei könyvtárnok ur dicséretre méltó ügybuzgalommal hozzáfogott az egész könyvtárnak a modern könyvtárkezelési elveknek megfelelőbb rendezéséhez, mely munka nem sokára be is lesz fejezve.

Az idei gyarapodás a következő :

Vétel útján beszereztek: A) Folyóiratok. 1) Nemzetgazdasági Szemle 1880. 1881. 2 köt. 2) Budapesti Szemle 24—30. 7 köt. 3) Századok 1880. 1881. 2 köt. 4) Jogtudományi Közlöny és Melléklete (Curiai határozatok) 1879—1881. 6 köt. 5) Pesther Lloyd 1881. II. félév. 6) Magy. Igazságügy 14—17. 4 köt. 7) Allg. Bibliografie 1879—1881. 3 köt. 8) Archiv f. kath. Kirchenrecht 44—46. 3 köt. 9) Jahrb. f. Nationalökonomie, régi folyam 34. új folyam 1—3, 4 köt. 10) Zeitschr. f. ges. Staatswiss. 1879—1881. 3 köt. 11) Revue de droit international 2 köt. 12) Magy. könyvszemle 1879—1881. 3 köt. 13) Grünhut, Zeitschr. f. Privat & öff. Recht d. Gegenwart VIII. 14) Literarisches Centralblatt 1880. 15) Thering Jahrbücher f. Dogmatik des röm. Privatrechts 17—19. 3 köt. 16) Pözl, Krit. Vierteljahrsschrift. 22—23. 17) Budapesti Közlöny 1879. II. félév — 1882. I. félév. 6 köt. 18) Ungarische Revue. 1881. 19) Ellenőr. 1882. I. félév. 20) Oesterreichischer Oekonomist. 1879—80. 1 köt.

B) Könyvek: 1) Országos törvények 1881. 1881. 2. köt. 2) Országos törvénytár 1882. 3) Rendeleték tára 1880. 1881. 2 köt. 4) Friedberg, Kirchenrecht. 5) Jakab, Szabad-ságharczunk. 6) Klekner, Erdőtörvény. 7) Székács, Büntető-eljárás kézikönyve. 8) Oetken, Gazdasági utazás Amerikába. 9) Timon, Germán őssalkotmány. 10) Láczy, A faluközösség eredete. 11) Hasenöhrl, Oest. Obligationenrecht I: 2. 12) Pisz-tóry, Államismerettan. 13) Busch, Doctrin & Praxis der Verträge z. Gunsten Dritter. 14) Gutzkow, Fortschritt & Armuth. 15) Gothaisches Taschenbuch 1881. 16) Sammlung wechselrechtlicher Entscheidungen 2 köt. 17) Fuchsberger, Entscheidungen des Reichsgerichtes 2 köt. 18) Cantu Caesar, világtört. 8—16, 9 köt. 19) Encyclopaedie des Wechselrechtes. 20) Rolfus, Kirchengeschichtliches 2 köt. 21) Nagy F., Polg. tkezési rendtartás. 22) Nagy F., Végrehajtási eljárás. 23) Kó-nyi M., Deák F. beszédei. 24) Beksics, Democratia. 25) Her-czegh, Polg. tkezési rendtartás I. k. 26) Knorr A., M. törvé-nyek tárgymutatója. 27) Bucher, Parlamentarismus. 28) Kál-

lay, Olcsó vidéki vasutak 29) Julos, Helységnévtár. 30) Alexander Bernát, Kant élete. 31) Taine, Angol irod. tört. 32) Laveley-Tóth, Kormányformák. 33) Addington-Pulszky, Renaissance. 34) Mayr Gy., A társadalmi élet törvényszerűsége. 35) Szász K., Világtörténet nagy eposai. 36) Thierry A., A római birodalom képe. 37) Goldzieher, Az izlam. 38) Érekly, Mérték- suly- pénzisme. 39) Roscher, Nationalökonomie d. Handels & Gewerbfleisses. 40) Klamarik, Magy. középiskola. 41) Felmény, Iskolázás Angliában, 2 k. 42) Javaslat a cukor- kávé stb megadóztatására. 43) Löwenthal, Smith Adam, 2 köt. 44) Knaus, Verträge zu Gunsten Dritter. 45) Buchka, Lehre v. d. Stellvertretung. 46) Felsman, M. fő és középiskolák névkönyve. 47) Lindner, Das Feuer. 48) Steiner, Amenpflege in Oesterreich. 49) Ormos, Árpádkori művelődéstörténet. 50) Dunker, Ókor története I. k. 51) Cannstein, Oest. Civilprozess. I—II. 52) Sarwey, Das öff. Recht u. d. Verwaltung. 53) Doel, Reform d. Armenpflege. 54) Wappaeus, Einleitung in das Studium der Statistik. 55) Oettingen, Selbstmord. 56) Fuld, Lebensmittelpreise. 57) Zsilinszky, Válaszügyi tárgyalások I. 58) Csarada, A tengeri zsákmányjog elvei. 59) Savigny, Gesetzgebung & Rechtswissenschaft. 60) Herfurth, Gesetz betreff. den höheren Verwaltungsdienst. 61) Roland, Internat. Strafrecht. 62) Bagehot, Lombardstreet. 63) Herczegh, Csódtörvény. 64) Fuchsberger, Entscheidungen aus dem Gebiete d. Strafrechtes.

A j á n d é k o k. A) Folyóiratok: 1) Honvédelmi Rendeleti közlöny 1881. 2) Pénzügyi Közlöny 1881. 3) Statisztikai havi füzetek, kiadja a Budapest fővárosi statisztikai hivatal 1881. 4) Nagyvárad 1880: II. 1881. I. II. 1882. I 4 köt.

B) Könyvek: 1) Magyarország áruforgalma 1881. 2) Simonyi, Magyar költőszók. 3) Trefort, Emlékbeszédek és tanulmányok. 4) Nagy Imre, Anjoukori okmánytár II. k. 5) Molnár, Közoktatás története Magyarországon. 6) Abel J., Egyetemeink a középkorban. 7) Jendrassik, Esőmyographium. 8) B. Nyáry Alb., Aggteleki barlang. 9) Régi magyar költők tára III. k. 10) Erdélyi országgy. Emlékek, 7. köt. 11) Budenz, Nyelvemléktár 6. 7. 8. 12) Mathem. és természettudományi közlemények X—XVI. 7 köt. 13) A m. t. Akadémia értesítője, XV. 14) A m. t. Akadémia Almanachja 1882. 15) Kalauz az iparművészeti muzeum könyvkiállítására. 16) A közoktatás állapotáról szóló X. ministeri jelentés. 17) Bpesti statist. hivatal munkálatai. 18) Az 1868. polg. tkezési rendtart. 19) Lejtényi, Gastrodiscus Polymastos Leukart. 20) Az 1878. évi főrendiház jegyzőkönyvei V—VII. 3 köt. 21) Ugyanannak Naplója I—II. 22) Ugyanannak irományai IV—X. 7 köt. 23) Az 1878. országgyűlés képviselőházának Irományai I—XXVI. 24) Ugyanannak Naplója I—XIX. 25) Az iromá-

nyok tárgymutatója. 26) A képviselőházi jegyzőkönyvek tárgymutatója I—IV. 27) Denkschriften der k. k. Akademie d. Wissenschaften 30—31. 28) Sitzungsberichte 93—98. 6 köt. 29) Archiv f. oest. Gesch. 57—62. 6 köt. 30) Fontes rer. austr. 42. 31) Installation des Rectors der wiener Universität. 32) Ált. magyar magánjogi tvk. tervezete. 33) Kőrösi Budapest fővárosa 1881. 34) Schlauch, Magyarok segélyezése keleten. 35) Igazságügyminiszteri rendeletek. 36) Vágó, Magyar községek és körjegyzők évkönyve 1881-re. 37) A magyar egyenes adótörvények. 38) Fegyintézeti értesítő 1881-re. 39) Zsögöd, Polg. tkezési rendtartás. 40) Kossuth Hirlapja 1848-ból (nem teljes). 41) Magyar Helyesírás. 42) A soproni kereskedelmi és iparkamra 1881. évi jelentése. 43) Szabályzat a közép-tanodai tanárvizsgálatról. 44) Az országos stat. hivatal kiadványai. 45) M. Statistikai Évkönyv IX. évf.

A könyvtár állása az 188⁰/₁. tanév végén volt 6424 köt. 14888 frt 21 kr.
 Az 188¹/₂. tanév alatti gyarapodás vétel folytán 236 " 575 " 71 "
 ajándék folytán 126 " 200 " 70 "

S így a könyvtár állása az 188¹/₂. tanév végén 6786 köt. 15664 frt 62 kr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XV. Levéltári szemle.

A kar a lefolyt évben összesen 13 értekezletet tartott. Az iktatókönyv szerint beérkezett 371 ügydarab. Az érdekesb levéltári okmányok a következők :

Levéltári szám	Idegen szám	T á r g y
188 ⁰ / ₁		
295	jul. 2.	Az 188 ¹ / ₂ . tanév I. felére készített tanrend megerősítés végett felterjesztetik.
296	—	Az 188 ¹ / ₂ . tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságok megerősítése kéretik.
298	jul. 6.	Az 188 ¹ / ₂ . tanév ösztöndijasainak rovatos értesítője felterjesztetik.
301	jul. 7.	Felterjesztés Dr. Személy K. ny. r. tanár könyvtárnokká történt megválasztásának megerősítése iránt.
302	jul. 11.	Az 188 ⁰ / ₁ . évi Almanach felterjesztetik és szétküldetik
303	jul. 12.	Zárjelentés az 188 ⁰ / ₁ . tanévról.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
304	19229. jul. 5.	A nm. vallás- és közoktatási m. k. minis- terium az 1881 $\frac{1}{2}$. tanév I. felére ké- szített tanrendet helybenhagyja.
305	725. eln.	Ugyanaz közli a német birodalmi, hi- telesítésre feljogosított, hatóságok jegyzékét.
306	1420. jul. 9.	Ugyanaz küldi „G. Janelli: Dizionario biografico dei Parmigiani illustri, Ge- nova 1877.“ című munkát a könyv- tár számára.
307	jul. 13.	Az 1880 $\frac{1}{1}$. tanévi tandíjszámadás kivo- nata felterjesztetik.
308	18669. jul. 1.	A nm. vallás és közokt. m. k. ministe- rium a magántanárok részére a szo- kásos jutalomdijt utalványozza.
312	10025. jun. 30. 1880.	A nm. vall. és közokt. m. k. ministe- rium számvevősége az 1879/80. évi irodai átalányról vezetett számadást helyesnek találja.
313	10026. jun. 30. 1880.	Az államszámvevőség az 1879/80. évi könyvtári számadást helyesnek találja.
314	16476. jun. 8.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium tudósítja az igazgatósá- got, hogy a szász-városi Kun-tanoda nyilvánossági jogot nyert.
318	20080 jul. 17.	Ugyanaz Dr. Személy K. ny. r. tanár- nak könyvtárnokká történt megvá- lasztását megerősíti s részére a 210 frtnyi könyvtárnoki jutalomdíjat 1881. évi szept. 1-től folyóvá teszi.
319	20684. jul. 19.	Ugyanaz az 1879/80. évi ügyviteli áta- lányról vezetett számadást helyesnek találja.
322	20266 jul. 14.	Ugyanaz tudatja, hogy ő cs. és apost. kir. Felsője 1881. évi jul. hó 10. kelt legfelsőbb elhatározásával Dr. Bo- zóky Alajos h. igazgatót rendes igaz- gatóvá a rendszeresített illetmények- kel legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.
323	19689. jul 11	Ugyanaz Dr. Bozóky Alajos igazgató részére 1881. évi okt. 1-től számítva

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
325	18832. jul.	a második ötödévi fizetési pótlékot utalványozza. Ugyanaz Rimanóczy Kálmán vállalkozó részére a könyvtári bolthajtás megerősítéséért 541 frt 84 krt utalványoz.
329	19230.	Ugyanaz megerősíti az 188 $\frac{1}{2}$. tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat.
330	1273. aug. 13.	Nagym. Lipovniczky István nváradi 1. sz. püspök ur meghívja az igazgatóságot s a tanári kart az ő cs. és apost. kir. Felsége legmagasb születésnapja alkalmából a székesegyházban tartandó Te Deum-ra.
331	23994.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium leküldi a kolozsvári m. k. t. egyetemenél megürült kereskedelmi s váltójog és törvénykezési eljárás tanszékének betöltésére vonatkozó pályázatot.
332	21479. aug. 5	Ugyanaz Dr. Bozóky Alajos igazgatói illetményeit utalványozza.
338	13478. aug. 18.	Ugyanaz az akadémiai épületen teljesített helyreállítási munkálatok 9578 frt 83 krnyi költségeiről felterjesztett számadást helyesnek találja.
188 $\frac{1}{2}$ 1	szept. 1.	Az 188 $\frac{0}{1}$ évi ügyviteli átalányról vezetett számadás felterjesztetik.
60	—	A bécsi cs. k. egyetem megküldi tanrendjét.
63	—	A lembergi cs. k. egyetem megküldi tanrendjét.
64	—	A kassai k. jogakadémia megküldi tanrendjét.
69	7494. sept. 17.	Az államszámvevőség az 188 $\frac{0}{1}$ évi tandíj számadást helyesnek találja.
70	—	A győri k. jogakadémia megküldi tanrendjét.
71	—	Az egri érseki joglyceum megküldi tanrendjét.

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
72	—	A cserovicsi cs. k. egyetem megküldi tanrendjét.
75	26504 sept. 17	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium leküldi a budapesti m. k. t. egyetemenél megürült újabbkori történelmi tanszék betöltésére vonatkozó pályázatot.
77	sept. 23	Az 188 ⁰ / ₁ évi könyvtári számadás felterjesztetik.
78	28220.sept. 13	A nm. vallás és közokt. m. k. ministerium meghagyja Pajor Kálmán végzett joghallgatót a M. Terézia-féle 150 frtos ösztöndíjának élvezetében a szigorlati évre.
80	sept. 27	Az ösztöndíjasok rovatos értesítvénye felterjesztetik.
90	1487.sept. 28.	Nagym. Lipovniczky István nváradai l. sz. püspök ur meghívja az igazgatóságot, tanári kart és az akadémiai ifjúságot az ő cs. és apost. kir. Felsege legmagasb névnapja alkalmából okt. 4-én a székesegyházban tartandó Te Deum-ra.
91	sept. 30.	Az 188 ⁰ / ₁ évi irodai átalányról vezetett számadás felterjesztetik.
103	—	Az innsbrucki cs. kir. egyetem megküldi tanrendjét.
113	3242 eln.	A nm. m. kir. igazságügyi minister ur megküldi a magyar ált. polgári törvénykönyv általános részének tervezetét a könyvtár részére.
116	777. okt. 31.	A helybeli l. sz. káptalan tudósít, hogy Beöthy László végzett joghallgatót meghagyja a 210 frtnyi Alapy-féle ösztöndíj élvezetében a szigorlati évre.
119	32369. nov. 2.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium tudatja, hogy Dr. Nagy Ferencz itteni jogtanár a kolozsvári m. k. t. egyetemhez neveztetett ki ny. r. tanárrá. (Lásd az Almanach 24. lapját.)
128	nov. 12,	A Dr. Nagy Ferencz eltávozása foly-

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
136	30777.nov.12.	tán megürült tanszék betöltésére vonatkozó pályázati hirdetmény tervezete felterjesztetik.
137	25837.nov.13	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium Rimanóczy Kálmán vállalkozó építésznek az általa teljesített jávitási munkálatok fejében 51 frt. 23 krt utalványoz.
143	34215.nov.22.	Ugyanaz az itteni segédszolgai állás beszüntetése mellett hetes tartására 150 frtot engedélyez.
175	20440.decz.31	Ugyanaz leküldi az itteni megürült tanszék betöltésére vonatkozó pályázati hirdetményt.
175	20440.decz.31	Ugyanaz tudomásul veszi az 188 ^o / ₁ tanévről felterjesztett zárjelentést.
183	36618. jan. 9. 1881.	Szabályrendelet, melynek értelmében az alapvizsgálatok nem sikerülés esetében csak egyszer ismételhetők, felfüggesztésnek pedig egynél több tantárgyból soha sem lehet helye.
185	1023. jan. 16.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium az itteni jogakadémián megürült tanszékre Dr. Zsögöd Benöt ny. rk. tanárrá kinevezi.
192	1615. jan. 17.	Ugyanaz a II. félévre megállapított tanrendet megerősíti.
195	jan. 28.	A pécsi püspöki joglyceum megküldi tanrendjét.
197	9338. jan. 23. 1881.	Az államszámvevőség az 188 ^o / ₁ évi ügyviteli átalányról vezetett számadást helyesnek találja.
198	9867. jan. 23. 1881.	Ugyanaz az 188 ^o / ₁₁ évi könyvtári számadást helyesnek találja.
199	febr. 1.	A pozsonyi k. jogakadémia megküldi tanrendjét.
200	3012. jan 31.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium Zsögöd Benő rk. tanárnak az I. alap- és a jogtudományi államvizsgálati bizottságokba történt megválasztását megerősíti.
201	295 febr. 4.	A képviselőház irodaigazgatósága meg-

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
203	febr. 4.	küldi a képviselőházi nyomtatványokat a könyvtár részére.
207	2664. jan. 27.	Az ösztöndíjasok rovatos értesítője felterjesztetik.
208	2788. jan. 26.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium Dr. Zsögöd Benő rk. tanár fizetését és lakpénzét utalványozza.
209	febr. 8.	Ugyanaz a magántanárok részére a szokásos jutalomdíjt utalványozza az I. félévre.
211	3391. febr. 1.	A nagyszebeni k. jogakadémia megküldi tanrendjét.
212	febr. 9.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárnak a törvénykezési eljárás előadásáért 150 frt jutalomdíjt utalványoz.
228	3013. jan. 28.	Az eperjesi jogakadémia megküldi tanrendjét.
238	febr. 20.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium Dr. Személy K. ny. r. tanárt 1882. márczius 1-től az első ötödévi fizetési pótlék élvezetébe előlépteti.
240	4659. febr. 16.	A váci állami fogház igazgatósága megküldi a fegyintézeti értesítőt a könyvtár számára.
245	4567.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium megküldi a közoktatás állapotáról szóló X. jelentést a könyvtár számára.
247	1093.	Ugyanaz megküldi a középtanodai tanárvizsgálati szabályzatot.
261	10746. ápr. 1.	Az országos statisztikai hivatal megküldi az Évkönyv IX. folyamát és 1867—1881. évi kiadványait, valamint az áruforgalmi statistikát a könyvtár részére.
		A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium az 1880 ^o / ₁ évi irodai átalányról vezetett számadást helyesnek találja.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
262	10504. apr. 1.	Ugyanannak rendelete az igazgató kezelése alatt álló alapítványok alapítványleveleinek beszerzése tárgyában.
263	593. eln. márcz. 26.	Ugyanannak rendelete a számadási okmányok bélyegkötelezettsége tárgyában.
264	142.	Az országos könyvészeti kiállítás bizottságának elnöke megküldi a kiállítási kalauzt a könyvtár számára.
268	250. apr. 5.	A nm. vallás és közokt. m. k. ministerium Várady Zsigmond első évi joghallgatót egy magasabb 150 frtnyi Balassa Zsuzsánna-féle ösztöndíj élvezetébe előlépteti.
270	11721. apr. 12.	Ugyanaz újabb szerkezetű statisztikai kimutatás felterjesztését rendeli.
272	10951. apr. 15.	Szabályrendelet az államvizsgálatoknál előforduló felfüggesztések tárgyában.
275	656. eln.	Szabályrendelet a polgári alkalmaztatásért folyamodó kiszolgált altisztek visszautasított kérvényei tárgyában.
276	350. eln.	Szabályrendelet a hivatalos küldemények reklamálása tárgyában.
277	11519 apr. 24.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium tudatja, hogy Makoviczky Péter, Kuttlik Tódor, Dorner István, Paulini Tóth Zsigmond, Bodiczky Dezső, Kundráth Mátyás, Migra Dániel, Sziik Aurel, Bodiczky Dániel, Filipcsa János, Zsorna Gyula, Marschall Gusztáv — hazaellenes panszláv irányu titkos társulatban való részvét miatt a hazai összes tanintézetekből végkép kizárattak.
281	5864.	A székely művelődési egyesület 10 drb. sorsjegyet küld elárusítás végett. A tanári kar ezen jegyeket megtartván, azoknak 5 frtnyi ára elküldetett.
282	máj. 13	A magy. orvosok és természetvizsgálók meghívója az idej, Debreczenben tartandó, vándorgyűlésre.
285	—	A nm. vallás és közoktatási ministe-

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
		rium rendelete az igazgató kezelése alatt álló alapítványokról vezetett számadásoknak bizonyos megállapított minta szerint leendő szerkesztése tárgyában.
302	16773.máj.27.	Ugyanaz a magántanárok részére a f. 188 ^{1/2} . tanév második felére a szokásos jutalomdíjat utalványozza.
307	16267. jun. 3.	Ugyanaz tudósít, hogy Krno János, pozsonyi joghallgató, hazaellenes panszláv irányu üzelmekben való részvéte miatt minden hazai tanintézetből kizárattott.
315	jun. 24.	Az ösztöndíjasok rovatos értesítővénye felterjesztetik.
319	jun. 26.	Az 188 ^{1/2} . évi tanulói létszámot s az 188 ^{1/2} . év alatt letett alap- és állami vizsgálatok eredményét feltüntető kimutatások a nm. vallás és közoktatási m. k. ministeriumhoz és az országos statistikai hivatalhoz felterjesztetnek
320	jun. 30.	Az 188 ^{2/3} . tanév I. felére megállapított tanrend megerősítés végett felterjesztetik.

Figyelmeztetés.

A beígtatások és beiratások az 188²/₃. tanévre, f. évi september 1—11-ig bezárólag eszközöltetnek, még pedig az igazgatónál 1—8-ig, az egyes tanárok külön névjegyzékébe legkésőbb sept. 11-ig bezárólag, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik. A tandij előzetesen lefizetendő, vagy amennyiben a joghallgatók a felmentetésre igényt tarthatni vélnek, az eziránti folyamodványok, a tanári karhoz czimezve, mindjárt a beiratáskor az igazgatónál benyújtandók.

A pót- és ismétlővizsgálatok a két alapvizsgálatra nézve f. é. sept. 9-től 15-ig tartatnak, azontul az illetők csak különös ministeri engedély alapján bocsáthatók a vizsgálatra.

A tanév ünnepélyes megnyitása september 16-ára tüze-
tik ki, a nyilvános előadások sept. 18-án kezdetnek meg.

Kelt Nagyváradon, 1882. jun. 30.

Az igazgatóság.

